

Μελέτη Περιβάλλοντος Δ' Δημοτικού

Τόμος 1ος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία
Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ Πρόεδρος του
Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και
παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με
βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το
Νηπιαγωγείο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό
Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Παναγιώτης Κόκκοτας
Δημήτριος Αλεξόπουλος
Αικατερίνη Μαλαμίτσα
Γεώργιος Μαντάς - Μαρία Παλαμαρά
Παναγιώτα Παναγιωτάκη
Παναγιώτης Πήλιουρας**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ**

Μελέτη Περιβάλλοντος Δ΄ Δημοτικού

Τόμος 1ος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Παναγιώτης Κόκκοτας, *Ομότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Αθηνών*

Δημήτριος Αλεξόπουλος, *Εκπαιδευτικός*

Αικατερίνη Μαλαμίτσα, *Εκπαιδευτικός*

Γεώργιος Μαντάς, *Εκπαιδευτικός*

Μαρία Παλαμαρά, *Εκπαιδευτικός*

Παναγιώτα Παναγιωτάκη, *Εκπαιδευτικός*

Παναγιώτης Πήλιουρας, *Εκπαιδευτικός*

ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ελένη Καρατζιά-Σταυλιώτη, *Λέκτορας του Παν. Πατρών*

Δέσποινα Αγγελοπούλου, *Σχολική Σύμβουλος*

Σοφοκλής Πλιακοπάνος, *Εκπαιδευτικός*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Γιώργος Πισκοπάνης, *Σκιτσογράφος - Εικονογράφος*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χριστίνα Σπυροπούλου, *Φιλολόγος*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Αλεξάνδρα Χ. Κουλουμπαρίτση, *Σύμβουλος του Παιδαγ.
Ινστιτούτου*

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Γιώργος Καζάζης, *Εικαστικός Καλλιτέχνης*

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ACCESS Γραφικές Τέχνες Α.Ε.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

*Ομάδα Εργασίας Υπ. Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης
και Θρησκευμάτων*

Ας γνωριστούμε

- Γεια σου! Με λένε Αριάδνη. Εσένα;

- Εμένα με λένε

- Θα είμαστε μαζί όλη τη χρονιά. Με οδηγό το βιβλίο που κρατάς και συνεργάτες τους συμμαθητές σου και το δάσκαλό σου θα ερευνήσουμε τον κόσμο γύρω μας. Στο «ταξίδι» μας αυτό θα χρειαστεί να κάνουμε έρευνες, να γράφουμε κείμενα, να φτιάξουμε σχέδια και κατασκευές, να διαβάσουμε βιβλία, να εργαστούμε σε υπολογιστές, να χρησιμοποιήσουμε υλικά, χάρτες, λεξικά, να μιλήσουμε με γνωστούς μας, με ειδικούς, με επιστήμονες, να πραγματοποιήσουμε επισκέψεις και εκδρομές.

Το «ταξίδι», όμως, της ανθρώπινης γνώσης... δεν τελειώνει ποτέ.

Εξαρτάται και από μας πόσο μακριά θα φτάσουμε.

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Το Βιβλίο σου

Έχει οκτώ ενότητες που είναι χωρισμένες σε κεφάλαια. Στην αρχή κάθε κεφαλαίου μπορούμε να διαβάσουμε τον τίτλο του και ακριβώς από κάτω με δυο λόγια όσα θα μελετήσουμε σ' αυτό.

Κάθε ενότητα

Έχει το δικό της σύμβολο και χρώμα, για να ξεχωρίζει από τις άλλες. Περιέχει το «χάρτη από λέξεις», τα κεφάλαια και την ανασκόπηση.

Κάθε κεφάλαιο

Περιέχει ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες. Έτσι, άλλοτε θα εργαζόμαστε μόνοι μας, άλλοτε με την ομάδα μας και άλλοτε όλοι οι μαθητές της τάξης μαζί. Στην προσπάθεια μας αυτή βοηθός και συνεργάτης θα είναι ο δάσκαλος μας.

Το «Αξίζει να διαβάσουμε»

Είναι ένα κείμενο στο τέλος κάθε κεφαλαίου, όπου θα βρίσκουμε, συνήθως, συγκεντρωμένα όσα συζητήσαμε στην τάξη.

Στην «Ανασκόπηση»

Θα συζητούμε για όσα μελετήσαμε και για το πώς εργαστήκαμε σε όλη την ενότητα.

Ο «χάρτης» από λέξεις

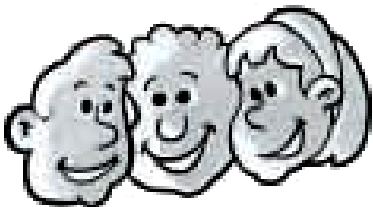
Είναι ένα σχήμα με λέξεις που τη σημασία τους θα συζητήσουμε στις δραστηριότητες και τα κείμενα της ενότητας. Πολλές απ' αυτές έχουν σχέση μεταξύ τους. Θα συμπληρώνουμε το «χάρτη» όταν ολοκληρώνεται η ενότητα.

Στο Τετράδιο Εργασιών

Θα βρίσκουμε κι άλλες δραστηριότητες (έρευνες, προβλήματα, παιχνίδια, κατασκευές κ.ά.) για κάθε ενότητα. Κάποιες από αυτές είναι ομαδικές και κάποιες άλλες ατομικές.

Το γλωσσάριο

Βρίσκεται στο τέλος του βιβλίου και περιέχει σε αλφαβητική σειρά κάποιες λέξεις μαζί με την εξήγηση τους, που ίσως συναντάμε για πρώτη φορά.

Εργαζόμαστε με την ομάδα μας και, ανάλογα με τη δραστηριότητα, εκφράζουμε τις απόψεις μας, ερευνούμε, συζητούμε, συγκρίνουμε, καταγράφουμε στο σημειωματάριο μας κ.ά.

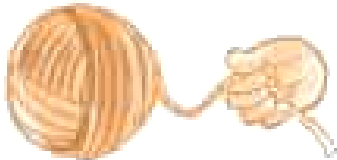
«Ένα βήμα πιο πέρα»

Μας δίνεται ένα θέμα, που για να το ερευνήσουμε, χρειάζεται να σχεδιάσουμε πού θα ψάξουμε μέσα και έξω από την τάξη μας.

«Η δική μας ερώτηση»

Αφού συζητήσουμε στην ομάδα μας, διατυπώνουμε μια ερώτηση σχετική με το θέμα που μελετούμε.

«Ο μίτος της Αριάδνης»

Όταν ολοκληρώνουμε μια ενότητα, συζητούμε «πώς φτάσαμε ως εδώ», δηλαδή πώς εργαστήκαμε στην ομάδα, τι δυσκολίες συναντήσαμε, ποιες πηγές χρησιμοποιήσαμε, τι θα θέλαμε να κάνουμε ακόμα κ.ά.

Στο «Τετράδιο Εργασιών» υπάρχει δραστηριότητα κεφάλαιο που μελετήσαμε.

Το σημειωματάριό μας

Θα το χρησιμοποιούμε μαζί με το Βιβλίο μας και το Τετράδιο Εργασιών για να σημειώνουμε τις παρατηρήσεις μας, τα συμπεράσματά μας, τα αποτελέσματα της ερευνάς μας..., είτε εργαζόμαστε ατομικά είτε ομαδικά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΕΛΛΑΔΑ – Η ΧΩΡΑ ΜΑΣ

(Τόπος)

Ένας «χάρτης» από λέξεις

ΕΛΛΑΔΑ

χωρίζεται σε

γεωγραφικά διαμερίσματα

το δικό μας είναι

.....

έχει

νησιά:

.....
.....
.....
.....

έχει

βουνά:

.....
.....
.....

ποτάμια:.....

.....
.....
.....

λίμνες:

.....
.....
.....

νομούς:

.....
.....
.....
.....

ο δικός μας νομός είναι

.....

έχει

πρωτεύουσα :
.....

έχει

πόλεις :
.....
.....
.....

χωριά :
.....
.....
.....

Κεφάλαιο 1. Πρώτη γνωριμία με την Ελλάδα

Τα καλοκαίρια ο Σωτήρης, ο ξάδερφος της Αριάδνης, συνήθως τα περνά στην Κρήτη. Εκεί συναντά φίλους του που έρχονται από τη Θράκη και την Ήπειρο. Εμείς από ποιες περιοχές της χώρας μας έχουμε φίλους;

1

Χάρτης 1: Ένας χάρτης της Ελλάδας

Τι να σημαίνουν άραγε
οι γραμμές στο χάρτη;

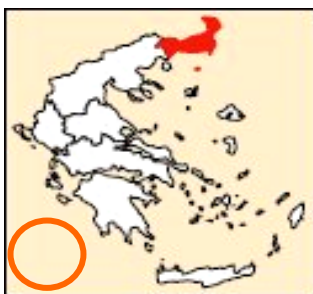
Ποιες πληροφορίες μάς δίνει ο χάρτης 1 για τα
γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας;

Συζητούμε

2

Χωριζόμαστε σε ομάδες. Διαβάζουμε τα κείμενα που ακολουθούν. Καθένα μιλά για ένα γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας. Παρατηρούμε τι αριθμό έχει το κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα στο χάρτη 1 της Ελλάδας και συμπληρώνουμε τον αριθμό αυτό, παρακάτω, όπου ταιριάζει.

Η Θράκη απλώνεται ανάμεσα σε δύο μεγάλα ποτάμια: το Νέστο δυτικά και τον Έβρο ανατολικά. Είναι ένα σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών, όπως και όλη η Ελλάδα.

Το όνομα **Μακεδονία** έχει ρίζα ελληνική. Μακεδνός ή Μακεδανός σημαίνει στα αρχαία ελληνικά μακρύς, ψηλός. Στη Μακεδονία γεννήθηκε ο Μέγας Αλέξανδρος.

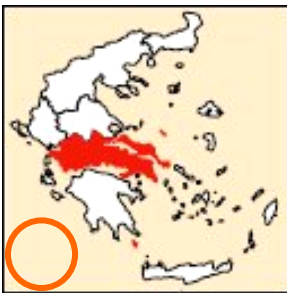

Λένε ότι, πριν από πάρα πολλά χρόνια, στη θέση που βρίσκεται σήμερα η **Θεσσαλία** υπήρχε μια μεγάλη λίμνη. Ύστερα από κάποιο σεισμό έγινε το μεγάλο φαράγγι των Τεμπών και το νερό της λίμνης χύθηκε στη θάλασσα.

Έτσι δημιουργήθηκε η πεδιάδα της Θεσσαλίας.

Οι άνθρωποι που κατοικούσαν τα αρχαία χρόνια στην **Ήπειρο** ονομάζονταν **Σελλοί** ή **Ελλοί**. Από αυτούς λέγεται ότι πήραν το όνομά τους οι Έλληνες.

Η **Στερεά Ελλάδα** λέγεται και **Ρούμελη**. Εκεί βρίσκεται η πρωτεύουσα της Ελλάδας, η **Αθήνα**.

Η **Πελοπόννησος** έχει σχήμα πλατανόφυλλου και πήρε το όνομα της από το μυθικό βασιλιά της Ολυμπίας, τον **Πέλοπα**. Λέγεται και **Μοριάς**.

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας. Βρίσκεται ανάμεσα στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Είναι το σταυροδρόμι τριών ηπείρων.

Τα Νησιά του Ιονίου Πελάγους είναι επτά και γι' αυτό ονομάζονται και Επτάνησα. Σε ένα από αυτά, στη Ζάκυνθο, γεννήθηκε ο Διονύσιος Σολωμός, ο ποιητής που έγραψε τον εθνικό μας ύμνο.

Τα Νησιά του Αιγαίου Πελάγους είναι οι Κυκλάδες, τα Δωδεκάνησα και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

3

4

Βρίσκουμε στο χάρτη 1 του βιβλίου μας το γεωγραφικό διαμέρισμα όπου κατοικούμε. Πάνω στο χάρτη κινούμε το δάχτυλό μας ακολουθώντας τα όρια του διαμερίσματος.

«Διαμερίσματα και στις πολυκατοικίες,
διαμερίσματα και στο χάρτη!»

4

Σε ποια γεωγραφικά διαμερίσματα ανήκουν τα μέρη που επισκεφθήκαμε σε κάποιο ταξίδι μας;

Αξίζει να διαβάσουμε

Η Ελλάδα χωρίζεται σε εννέα μικρότερες περιοχές, που ονομάζονται γεωγραφικά διαμερίσματα. Αυτά είναι: η Θράκη, η Μακεδονία, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Στερεά Ελλάδα, η Πελοπόννησος, τα Νησιά του Αιγαίου Πελάγους, η Κρήτη και τα Νησιά του Ιονίου Πελάγους.

1

» » »

Κεφάλαιο 2. Γνωρίζουμε καλύτερα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας

Ο Σωτήρης θέλει να πάει από την Κρήτη στην Ήπειρο, για να συναντήσει το φίλο του που ήταν μαζί στις διακοπές. Πριν φύγει κοίταξε το χάρτη της Ελλάδας, για να δει που είναι και πώς είναι η Ήπειρος. Τι είδε στο χάρτη;

1

Χάρτης 2: Γεωμορφολογικός χάρτης της Ελλάδας

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΕΔΙΑΔΕΣ

ΒΟΥΝΑ

ΠΟΤΑΜΙΑ

ΟΡΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΗ 2

1	ΘΡΑΚΗ	13	Π. ΣΤΡΥΜΩΝ
2	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	14	Π. ΑΞΙΟΣ
3	ΗΠΕΙΡΟΣ	15	ΠΕΔ. ΑΞΙΟΥ
4	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	16	Π. ΑΛΙΑΚΜΟΝΑΣ
5	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	17	ΟΡ. ΟΛΥΜΠΟΣ
6	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	18	Π. ΠΗΝΕΙΟΣ
7	ΝΗΣ. ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ	19	ΠΕΔ. ΠΗΝΕΙΟΥ
8	ΝΗΣ. ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ	20	ΟΡΟΣΕΙΡΑ ΠΙΝΔΟΥ
9	ΚΡΗΤΗ	21	Π. ΣΠΕΡΧΕΙΟΣ
10	Π. ΕΒΡΟΣ	22	Π. ΑΛΦΕΙΟΣ
11	ΟΡΟΣΕΙΡΑ ΡΟΔΟΠΗΣ	23	ΟΡ. ΜΑΙΝΑΛΟ
12	Π. ΝΕΣΤΟΣ	24	ΟΡ. ΤΑΪΓΕΤΟΣ

Παρατηρούμε το χάρτη 2 και συζητούμε τι πληροφορίες μάς δίνει ένας γεωμορφολογικός χάρτης της Ελλάδας. Συμβουλευόμαστε επίσης το υπόμνημα του.

2

Πώς χωρίστηκε η Ελλάδα σε γεωγραφικά διαμερίσματα; Είχε κάποια σημασία η μορφή του εδάφους στο χωρισμό αυτό;

ΟΡΟΣΕΙΡΑ
ΠΙΝΔΟΥ

Η οροσειρά της Πίνδου είναι ένα φυσικό σύνορο που χωρίζει τη Μακεδονία από την Ήπειρο και την Ήπειρο από τη Θεσσαλία.

Παρατηρούμε

3

Αναζητούμε στο γεωμορφολογικό χάρτη και άλλα τέτοια φυσικά σύνορα μεταξύ των γεωγραφικών διαμερισμάτων (ποτάμια, θάλασσες, κόλπους, ακτές...).

Ερευνούμε

Ερευνούμε – Συζητούμε –
Καταγράφουμε

4

Κάθε ομάδα επιλέγει ένα γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας.

Το γεωγραφικό διαμέρισμα που επέλεξε η ομάδα μας:

.....

.....

Πού βρίσκεται στο χάρτη;

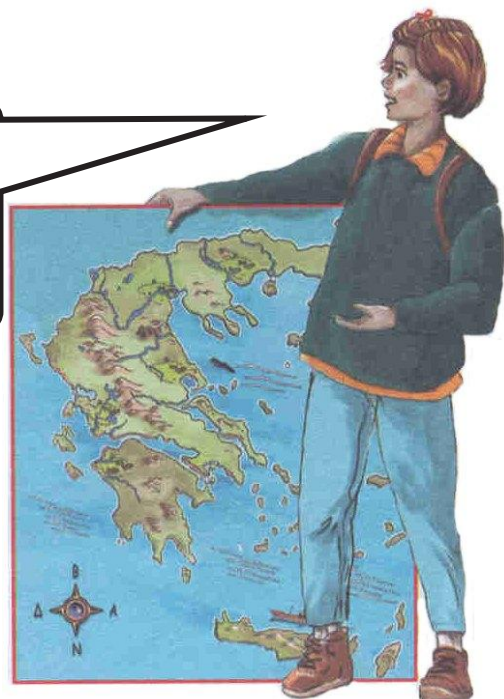

Ποια μεγάλα βουνά, πεδιάδες, ποτάμια, λίμνες έχει;

Ποια είναι τα γειτονικά του διαμερίσματα;

Από ποια θάλασσα βρέχεται;

Εγώ λέω να συμβουλευτώ και το γεωμορφολογικό χάρτη της Ελλάδας που υπάρχει στην τάξη μας.

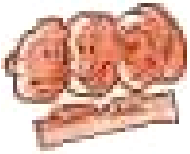

Ανακοινώνουμε στην τάξη όσα μελετήσαμε.

2 » » »

Συγκρίνουμε

5

- ▶ Παρατηρούμε το γεωμορφολογικό χάρτη της Ελλάδας και συγκρίνουμε ένα ηπειρωτικό γεωγραφικό διαμέρισμα, όπως η Μακεδονία, με ένα νησιωτικό, όπως τα Νησιά του Ιονίου Πελάγους.
- ▶ Βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές στα γεωμορφολογικά τους χαρακτηριστικά.

Αξίζει να διαβάσουμε

Η Ελλάδα είναι μια χερσόνησος με πολλά νησιά γύρω της.

Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα, από το ένα γεωγραφικό διαμέρισμα στο άλλο, σίγουρα δε θα συναντήσουμε μπροστά μας διαχωριστικές γραμμές και σύνορα. Αυτά βρίσκονται στους χάρτες και μας βοηθούν να τους μελετούμε. Μελετώντας το γεωμορφολογικό χάρτη θα διαπιστώσουμε ότι ανάμεσα στα γεωγραφικά διαμερίσματα υπάρχουν μεγάλες οροσειρές, ποτάμια και θάλασσες που αποτελούν τα φυσικά τους σύνορα. Ο χώρος της ελληνικής χερσονήσου, η στεριά, ονομάζεται ηπειρωτική Ελλάδα. Τα διαμερίσματα της ηπειρωτικής Ελλάδας είναι

.....

Γύρω τους απλώνονται πολλά μικρά και μεγάλα νησιά, η νησιωτική Ελλάδα. Τα διαμερίσματα της νησιωτικής Ελλάδας είναι

.....

.....

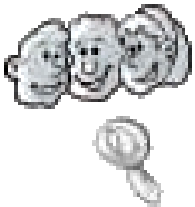

Κεφάλαιο 3. Το γεωγραφικό διαμέρισμα όπου ζούμε

Αν ζωγραφίζαμε το γεωγραφικό μας διαμέρισμα, ποια χαρακτηριστικά του θα παρουσιάζαμε; Ποια βουνά, ποια ποτάμια, ποιες λίμνες, ποιους κόλπους...;

Παρατηρούμε

1

- A)** Εντοπίζουμε και ψηλαφούμε στον ανάγλυφο χάρτη της τάξης μας το γεωγραφικό μας διαμέρισμα.
- B)** Συζητούμε στην ομάδα μας:
 - ▶ Υπάρχουν φυσικά σύνορα με τα γειτονικά μας διαμερίσματα;
 - ▶ Υπάρχουν βουνά ή πεδιάδες στο γεωγραφικό διαμέρισμα όπου ζούμε;
 - ▶ Ποιες άλλες πληροφορίες μάς δίνει ο ανάγλυφος χάρτης;

Καταγράφουμε

2

Με τη βοήθεια του γεωμορφολογικού χάρτη δημιουργούμε την ταυτότητα του γεωγραφικού μας διαμερίσματος.

ΟΝΟΜΑ: ΘΡΑΚΗ

ΘΕΣΗ: Β.Α. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΚΤΑΣΗ: 8.578 τ. χλμ

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: 362.038 κ.

ΚΛΙΜΑ: ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ

ΑΣΧΟΛΙΕΣ: ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΓΕΩΡΓΙΑ

ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΠΑΝΙΔΑ

ΟΡΥΚΤΑ: ΛΙΓΝΙΤΗΣ, ΧΡΩΜΙΤΗΣ

Γεωγραφικό Διαμέρισμα Θράκης

**ΓΕΩΦ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ:
ΟΡΕΙΝΗ ΚΑΙ ΠΕΔΙΝΗ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕ ΘΑΛΑΣΣΑ**

**ΟΜΑΔΑ ΜΑΘΗΤΩΝ
Δ' ΤΑΞΗΣ
_____ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ**

ΔΕΛΤΙΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

ΓΔ1

ΟΜΑΔΑ
ΜΑΘΗΤΩΝ

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε –
Καταγράφουμε

3

Κάθε ομάδα επιλέγει να ασχοληθεί με ένα από τα πέντε θέματα του πίνακα.

Βουνά

Νερά

Προϊόντα

Ασχολίες

Φυτά - Ζώα

Το γεωγραφικό μας διαμέρισμα

.....

Αξιζει να διαβάσουμε

Η Ελλάδα διαθέτει μεγάλη ποικιλία από φυσικές ομορφιές. Γι' αυτό, σε όποιο γεωγραφικό διαμέρισμα και αν κατοικούμε, κάπου κοντά μας βρίσκονται ένα βουνό ή μια πεδιάδα, μια λίμνη ή ένα ποτάμι, ένα φαράγγι ή ένα σπήλαιο, η θάλασσα, κάποιο νησί.

Το γεωγραφικό διαμέρισμα όπου κατοικούμε ονομάζεται

και ανήκει στην (ηπειρωτική ή νησιωτική)

..... Ελλάδα.
Στο διαμέρισμά μας συναντούμε (βουνά, ποτάμια, νησιά, κ.ά.)

.....
.....
.....

Παρατηρούμε ακόμα διάφορα φυτά, όπως

.....
.....

και είναι πιθανό να συναντήσουμε μερικά από τα άγρια ζώα του τόπου μας, όπως

.....
.....

Το γεωγραφικό διαμέρισμα που ζούμε βρίσκεται
στη(ν) (βόρεια / νότια / κεντρική / ανατολική / δυτική)
..... Ελλάδα και τα
γειτονικά του διαμερίσματα είναι

Αν θέλει κάποιος να γνωρίσει καλύτερα το
γεωγραφικό μας διαμέρισμα, δεν έχει παρά να ταξιδέψει
με κάποιο μεταφορικό μέσο, όπως
..... και πολύ σύντομα θα βρεθεί
στ..... όμορφ.....

..... Δημοτικό Σχολείο

Κεφάλαιο 4. Πολιτικός χάρτης Της Ελλάδας: Μια άλλη ματιά στα γεωγραφικά διαμερίσματα

«...Κι όλο ταξιδεύαμε, ταξιδεύαμε, η Μακεδονία φαινόταν ατέλειωτη. Περνούσαμε τον ένα νομό μετά τον άλλο. Τελικά κρατήσαμε για αναμνήσεις όλα εκείνα τα ωραία που συναντήσαμε».

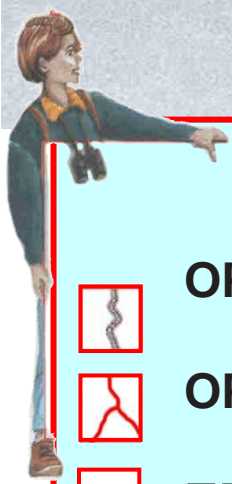
Μπορούμε να πούμε ονόματα νομών που θα συναντήσουμε σ' ένα ταξίδι μας στο γεωγραφικό μας διαμέρισμα;

Εκφράζουμε τις απόψεις μας

3

Παρατηρούμε το χάρτη 3 στην επόμενη σελίδα και με τη βοήθεια του υπομνήματος συζητούμε:
Τι είναι κατά τη γνώμη μας οι νομοί;

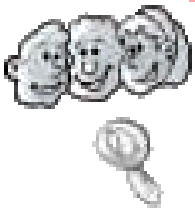

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΟΡΙΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ
- ΟΡΙΑ ΝΟΜΟΥ
- ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΥ

Χάρτης 3: Πολιτικός χάρτης της Ελλάδας

Παρατηρούμε

2

Εντοπίζουμε στο χάρτη 3 το γεωγραφικό διαμέρισμα όπου ζούμε. Πόσους νομούς έχει;

- ▶ Βρίσκουμε στον πολιτικό χάρτη της Ελλάδας τα ονόματά τους. Σε ποιο νομό κατοικούμε; Με ποιους νομούς συνορεύει;
- ▶ Χαράζουμε με το μολύβι μας πάνω στο χάρτη 3 τα σύνορα του δικού μας νομού.
- ▶ Τι μας δείχνουν οι κουκκίδες στο χάρτη 3 ; Γράφουμε πάνω στο χάρτη το όνομα του δικού μας νομού και την πρωτεύουσά του.
- ▶ Εντοπίζουμε στον πολιτικό χάρτη της τάξης μας την πόλη μας ή το χωριό μας.

3

▶ Έχουμε να διηγηθούμε κάτι για κάποια πόλη ή χωριό της Ελλάδας; (ένα ταξίδι μας εκεί, ιστορίες που διαβάσαμε, τραγούδια που ακούσαμε, λιχουδιές που γευθήκαμε...)

▶ Εντοπίζουμε στον πολιτικό χάρτη το νομό που βρίσκονται αυτά τα μέρη.

Καθένας μας βρίσκει στον πολιτικό χάρτη της Ελλάδας που έχουμε στην τάξη μας τον τόπο ή τους τόπους καταγωγής του. Αν χρειαστεί, χρησιμοποιούμε και τον παγκόσμιο χάρτη.

Αξιζει να διαβάσουμε

Η Ελλάδα χωρίζεται σε νομούς, για να εξυπηρετούνται πιο γρήγορα και αποτελεσματικά οι άνθρωποι που κατοικούν εκεί. Για παράδειγμα, όταν ένας δρόμος κλείνει από τα χιόνια, φροντίζουν να τον ανοίξουν οι υπηρεσίες του νομού. Αλλιώς, τα εκχιονιστικά μηχανήματα θα έπρεπε να έρθουν από μακριά και θα καθυστερούσαν.

Κάθε νομός έχει πόλεις και χωριά. Μία από τις πόλεις του νομού επιλέχθηκε να είναι η πρωτεύουσα του, είτε επειδή είναι η μεγαλύτερη είτε για τη γεωγραφική της θέση είτε γιατί έγινε εκεί κάποιο ιστορικό γεγονός. Εκεί συγκεντρώνονται οι περισσότερες υπηρεσίες, όπως δικαστήρια, τράπεζες, εφορίες, πολεοδομία, νοσοκομεία κ.ά. Για παράδειγμα, πρωτεύουσα του νομού Έβρου είναι η Αλεξανδρούπολη.

Κεφάλαιο 5. Ο τόπος μας: Τα φυσικά χαρακτηριστικά του

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα.

Γιώργος Σεφέρης, Μυθιστόρημα

Ο δικός μας τόπος πώς είναι;

Πηγές όπου μπορούμε να βρούμε πληροφορίες για τον τόπο μας: χάρτες, εγκυκλοπαίδειες, βιβλία, κάρτες, λευκώματα, εφημερίδες, ταινίες, ψηφιακοί δίσκοι με παραδοσιακά και σύγχρονα τραγούδια.

Συζητούμε

Τα φυσικά χαρακτηριστικά του τόπου μας

1

- ♦ Πώς είναι ο δικός μας τόπος και πού είναι χτισμένος;
- ♦ Υπάρχουν βουνά, ποτάμια, λίμνες, θάλασσα, νησιά;
- ♦ Ποια από αυτά φαίνονται στο γεωμορφολογικό χάρτη της Ελλάδας της τάξης μας;

Καταγράφουμε

Τα φυσικά χαρακτηριστικά του νομού μας

2

Φτιάχνουμε έναν πίνακα με τα φυσικά χαρακτηριστικά (βουνά, ποτάμια, πεδιάδες, λίμνες, χαράδρες, (κ.ά.) του δικού μας νομού και τον συμπληρώνουμε.

* Ερευνούμε αν κάποια από αυτά ονομάζονταν παλιότερα διαφορετικά. Ρωτάμε και τους μεγαλύτερους.

Συζητούμε

3

Ερευνούμε

Κάθε ομάδα επιλέγει και μελετά ένα από τα παρακάτω θέματα:

4

A Καταγράφουμε φυτά του νομού που δεν καλλιεργεί ο άνθρωπος (π.χ. παπαρούνες, χαμομήλι). Τα χωρίζουμε σε κατηγορίες: δέντρα, θάμνοι, πόες. Ζωγραφίζουμε κάποιο από αυτά.

B Καταγράφουμε ζώα που ζουν στην περιοχή μας και δεν είναι κατοικίδια.

- ♦ Υπάρχει κάποιο από αυτά που κινδυνεύει να εξαφανιστεί;
- ♦ Υπάρχει κάποιο από αυτά που ζει αποκλειστικά στο δικό μας τόπο;

«Γεμίζουμε το καλάθι μας» με προϊόντα του νομού μας

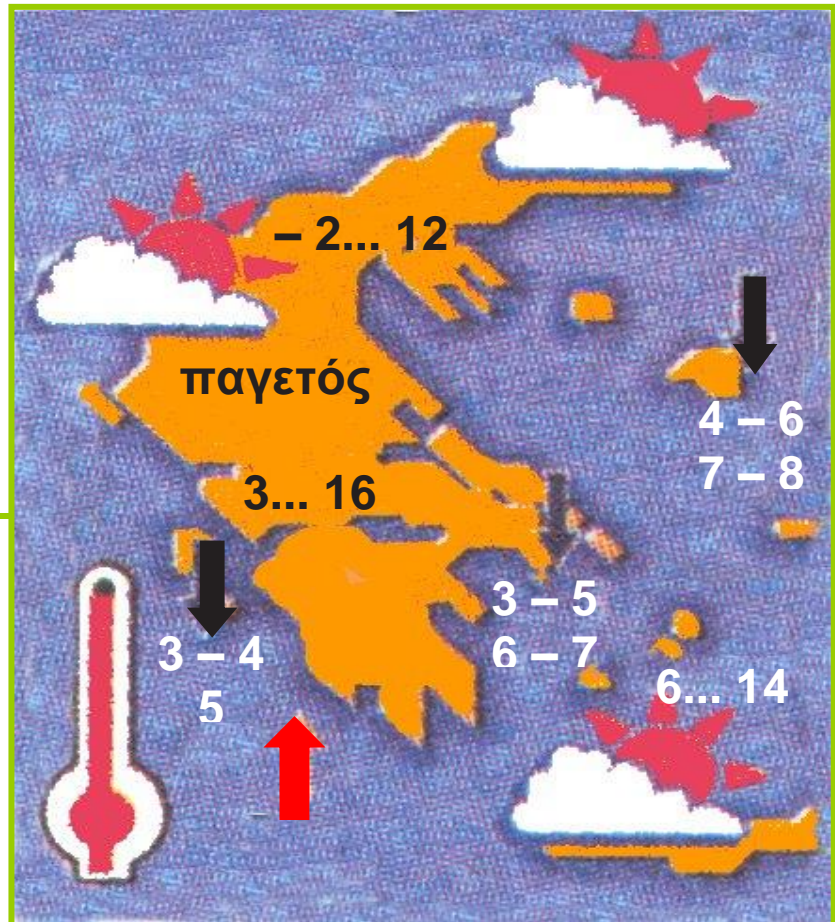

- ♦ Βρίσκουμε και καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας το προϊόν ή τα προϊόντα για τα οποία είναι γνωστός ο τόπος μας.

Συζητούμε πως είναι συνήθως ο καιρός στο νομό μας το χειμώνα και το καλοκαίρι.

♦ Ετοιμάζουμε στο σημειωματάριό μας ένα δελτίο καιρού για μια χειμωνιάτικη και μια καλοκαιρινή μέρα στον τόπο μας.

ΚΥΡΙΑΚΗ – ΔΕΥΤΕΡΑ

Σήμερα: Λιακάδα θα υπάρχει σε ολόκληρη τη χώρα με λίγη τοπική συννεφιά, κυρίως στην ανατολική και τη νότια χώρα. Η θερμοκρασία θα παρουσιάσει μικρή άνοδο. Οι άνεμοι θα είναι Β – ΒΑ με ένταση 3 έως 5 μποφόρ στο Ιόνιο, ενώ στο Αιγαίο 5 έως 7 και τοπικά 8 με εξασθένηση από το απόγευμα.

Αύριο: Νέα άνοδο θα σημειώσει η θερμοκρασία και ηλιοφάνεια θα υπάρχει σε ολόκληρη τη χώρα με λίγη αραιή συννεφιά στα δυτικά. Οι άνεμοι στο Ιόνιο θα στραφούν σε νοτιαδάκι με ένταση 3 έως 5, ενώ στο Αιγαίο ο βοριάς θα φτάσει τα 6 μπ.

Δελτίο Καιρού

Ποιες πόλεις ή χωριά βρίσκονται κοντά στον τόπο μας; Συμβουλευόμαστε και το χάρτη της τάξης.

- ♦ Πού είναι χτισμένες οι περισσότερες πόλεις; Πώς το ερμηνεύουμε αυτό;
- ♦ Ποιες έχουμε επισκεφθεί; Διαλέγουμε να παρουσιάσουμε μία απ' αυτές με όποιον τρόπο θέλουμε.

Οι ομάδες παρουσιάζουμε στην τάξη το θέμα που μελετήσαμε.

« Ένα βήμα πιο πέρα »

5

Ήταν πάντα έτσι ο τόπος μας; Έχει αλλάξει κάτι σ' αυτόν από παλιά μέχρι σήμερα; Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

7

Κεφάλαιο 6. Ο τόπος μας: Ο τρόπος ζωής άλλοτε και τώρα

...Σήμερα στο νησάκι [της λίμνης των Ιωαννίνων] ζουν ειρηνικά 460 κάτοικοι που ασχολούνται με το ψάρεμα, την καλαθοπλεχτική και τον τουρισμό. Η λίμνη έχει βάθος 12 μ. και πολλές φορές σαρώνεται από καταιγίδες. Τα καφενεδάκια στις όχθες, τα αιωνόβια πλατάνια, η ομίχλη που απλώνεται ξαφνικά και τυλίγει τον τόπο... όλα δημιουργούν ένα εξαίσιο και γοητευτικό περιβάλλον γαλήνης και ηρεμίας.»

Ευγενία Φακίνου, Ελληνικό Πανόραμα
(Εκδόσεις Κέδρος)

Πώς ζούμε στο δικό μας τόπο;

Ερευνούμε

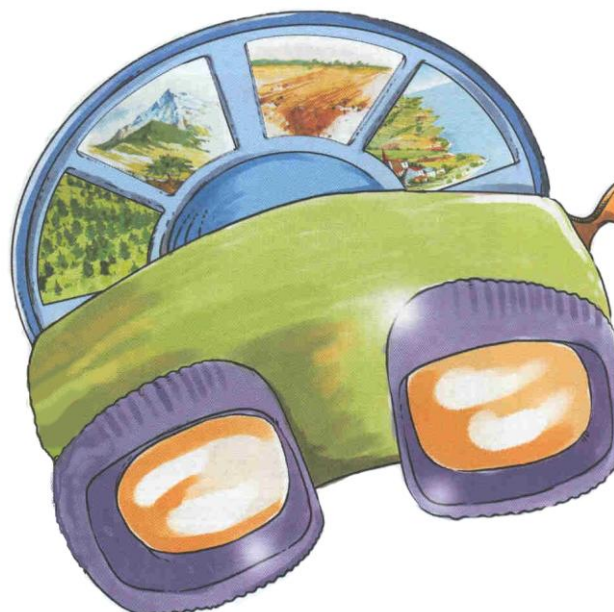

Ερευνούμε - Συζητούμε –
Καταγράφουμε

1

Παρατηρούμε το σχήμα.
Επιλέγουμε και μελετάμε
ένα από τα θέματα που
υπάρχουν στις καρτέλες.
Παρουσιάζουμε στην τάξη
το θέμα που μελετήσαμε.

A. Ασχολίες

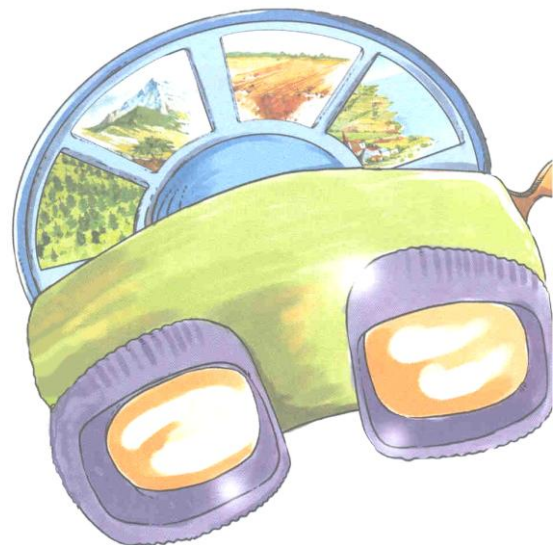
- ✓ Με τι ασχολούνται οι κάτοικοι του τόπου μας σήμερα; Ποια από τα επαγγέλματα αυτά έχουν σχέση με το φυσικό περιβάλλον του τόπου μας;
- ✓ Με τι ασχολούνταν παλιότερα; Τι έχει αλλάξει;

B. Συνήθειες

- ✓ Πώς περνά την ημέρα της μια οικογένεια στον τόπο μας; Ποιες συνήθειες που υπήρχαν παλιότερα υπάρχουν και σήμερα;
- ✓ Ποια παιχνίδια μας αρέσουν; Πού παίζουμε;

Γ. Αρχιτεκτονική

- ✓ Πώς χτίζονται τα σπίτια του τόπου μας σήμερα (μονοκατοικίες -πολυκατοικίες); Πώς είναι οι στέγες, τα μπαλκόνια, τα παράθυρα κ.ά.; Γιατί, άραγε, χτίζονται μ' αυτόν τον τρόπο;
- ✓ Πώς χτίζονταν τα σπίτια παλιότερα;

Δ. Συγκοινωνίες

Οι άνθρωποι παλιότερα μετακινούνταν δύσκολα από τον έναν τόπο στον άλλον. Τα μέσα συγκοινωνίας ήταν λιγοστά και τα δρομολόγια δεν ήταν συχνά.

- ✓ Πόσο εύκολα ή δύσκολα πηγαίνουμε σήμερα από τον τόπο μας σ' ένα γειτονικό τόπο; Ποια μέσα χρησιμοποιούμε;
- ✓ Διαλέγουμε μια μακρινή πόλη της Ελλάδας και βρίσκουμε ποια μέσα συγκοινωνίας θα χρησιμοποιήσει ένας κάτοικος της για να μας επισκεφθεί.

Ε. Έργα

Ένα σημαντικό έργο στην Ελλάδα είναι το διεθνές αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» στο νομό Αττικής.

- ✓ Ποια έργα έγιναν τα τελευταία χρόνια στον τόπο μας; Σε τι μας χρησιμεύουν;
- ✓ Ποια άλλα έργα θα προτείναμε να γίνουν στον τόπο μας και γιατί;

2

Πώς φαντάζομαι τον τόπο μου στο μέλλον;
Τι θα ήθελα να αλλάξει; Τι θα ήθελα να μείνει ίδιο;
Για ποιους λόγους;

8*

Κεφάλαιο 7. Ο τόπος μας: Μέρη με ιστορία

Ο δρόμος είχε τη δική του ιστορία
κάποιος την έγραψε στον τοίχο με μπογιά...

Κωστούλα Μητροπούλου

Γνωρίζουμε για την ιστορία του τόπου μας; Για την
ιστορία του σχολείου μας, για την ιστορία των κτιρίων
του, των δρόμων του ...;

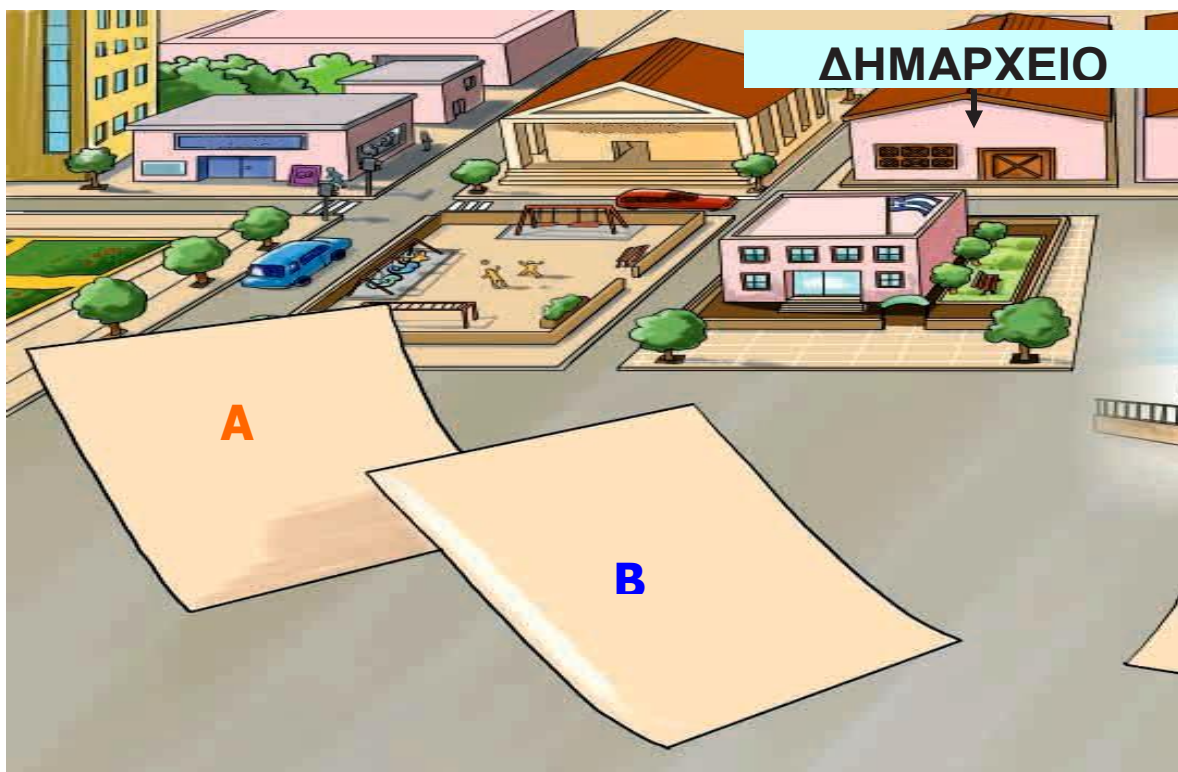
Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε –
Καταγράφουμε

1

A. Τα αξιοθέατα και οι άνθρωποι του τόπου μας

- ❑ Κάστρα, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, σημαντικά κτίρια της πόλης μας και του νομού μας
- ❑ Έχει γεννηθεί κάποιος ήρωας, λογοτέχνης, αθλητής, καλλιτέχνης, πολιτικός ή γνωστός επιστήμονας στην πόλη ή το νομό μας; Ποιος; Για ποιο λόγο έγινε γνωστός;

B. Οι κοντινοί μας δρόμοι

- ❑ Ονόματα δρόμων που βρίσκονται γύρω από το σπίτι μας ή το σχολείο μας, ο κεντρικότερος δρόμος της περιοχής και κάποιοι άλλοι δρόμοι που γνωρίζουμε στην πόλη ή το χωριό μας. Έχει αλλάξει όνομα κάποιος από τους δρόμους αυτούς από παλιά μέχρι σήμερα;
- ❑ Διαλέγουμε ένα δρόμο και ερευνούμε πώς πήρε το όνομά του. Πού θα μπορούσαμε να βρούμε σχετικές πληροφορίες;

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

... Δημοτικό
Σχολείο
Ιδρύθηκε
ΤΟ

Γ. Η πλατεία μας

**Δ.
Το σχολείο μας
άλλοτε και σήμερα**

**Ε.
Παρουσιάζουμε
τον τόπο μας**

Γ. Η πλατεία μας

- Πού βρίσκεται η κεντρική πλατεία του τόπου μας; Έχει όνομα;
- Έχει κάτι το ξεχωριστό; Τι κάνουμε εκεί;
- Ήταν πάντα έτσι όπως είναι σήμερα;
- Ποιους θα ρωτήσουμε; Τι θα ρωτήσουμε;

Δ. Το σχολείο μας άλλοτε και σήμερα

	Σήμερα	Παλιά
Αριθμός μαθητών – δασκάλων		
Αίθουσες (πόσες είναι, ποια είναι η χρήση τους)		
Μια μέρα στο σχολείο		

- Ο διευθυντής ή η διευθύντρια θα μπορούσε να μας δώσει κάποιες πληροφορίες για το σχολείο μας.
- Ποιους άλλους θα μπορούσαμε να ρωτήσουμε;
- Τι άλλο θα θέλαμε να πληροφορηθούμε;

Ε. Παρουσιάζουμε τον τόπο μας

- ❑ Οι μαθητές της Τετάρτης τάξης του σχολείου ενός άλλου νομού αποφάσισαν να επισκεφθούν το νομό μας. Ποια μέρη θα τους προτείνουμε να επισκεφθούν και γιατί;
- ❑ Ετοιμάζουμε ένα φάκελο για να τους τον χαρίσουμε: μπορεί να περιέχει έναν κατάλογο με τα αξιοθέατα του νομού μας, φωτογραφίες, άρθρα από τοπικές εφημερίδες, σχετικά λογοτεχνικά κείμενα, τραγούδια, θρύλους κ. ά.

Καταγράφουμε

Καταγράφουμε τις πηγές μας

2

Στα τρία τελευταία κεφαλαία αναζητήσαμε πληροφορίες, εικόνες, ιστορίες, κ.ά. Καταγράφουμε τις πηγές που χρησιμοποιήσαμε στη μελέτη μας.

Επιλέγουμε έναν από τους παρακάτω τρόπους για να παρουσιάσουμε κάτι που μας άρεσε από τα θέματα που μελετήσαμε στα τελευταία τρία κεφάλαια:

- ✓ Γράφουμε ένα άρθρο για το θέμα μας για να δημοσιευτεί σε μια τοπική εφημερίδα.
- ✓ Ετοιμάζουμε μια μικρή ραδιοφωνική εκπομπή.
- ✓ Δημιουργούμε μια αφίσα.

Αξιζει να διαβάσουμε

Για να μελετήσουμε τον τόπο μας συγκεντρώνουμε πληροφορίες για πολλά θέματα. Ψάχνουμε σε πηγές, δηλαδή σε χάρτες, σε βιβλία, στο διαδίκτυο, σε εφημερίδες, σε φωτογραφίες, ρωτούμε τους μεγαλύτερους κ.ά.

Βρίσκουμε στο χάρτη τη θέση του τόπου μας στην Ελλάδα και μελετούμε τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του (βουνά που είναι γύρω, λόφοι, πεδιάδες, λίμνες, ποτάμια, νησιά, κόλποι κ.ά.). Μελετούμε τη βλάστηση, τα ζώα και τα προϊόντα που παράγονται στον τόπο μας.

Στο νομό μας, εκτός από τον τόπο όπου κατοικούμε, υπάρχουν και άλλες πόλεις και χωριά, που καλό είναι να τα γνωρίζουμε.

Για να γνωρίσουμε καλύτερα το νομό μας, ερευνούμε τα επαγγέλματα των ανθρώπων, τις ασχολίες τους και τον τρόπο ζωής τους. Ασχολούμαστε ιδιαίτερα με τη ζωή των παιδιών, τα παιχνίδια, την ψυχαγωγία, τη μόρφωσή τους. Εξετάζουμε πόσο εύκολα πηγαίνουμε από την πόλη ή το χωριό μας στα άλλα μέρη της Ελλάδας, δηλαδή τις συγκοινωνίες του τόπου μας.

Ο τόπος μας έχει τη δική του ιστορία. Οι πλατείες, οι δρόμοι, τα μνημεία, όλα κάτι έχουν να μας «πουν». Στο νομό μας έχουν συμβεί διάφορα ιστορικά γεγονότα που αξίζει να γνωρίζουμε. Συγκεντρώνοντας πληροφορίες τον γνωρίζουμε καλύτερα και διαπιστώνουμε ότι τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του συνδέονται με την ιστορία του και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων.

Κεφάλαιο 8. Σημαντικά έργα

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΝΩΜΗ

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Χθες έγιναν τα εγκαίνια του καινούριου σχολείου. Χρόνια τώρα οι κάτοικοι στην περιοχή ζητούσαν την ανέγερση του. Τα πρόσωπα των μικρών μαθητών έλαμπαν από χαρά...

Τι θα αλλάξει στη ζωή των μαθητών; Ποια έργα θεωρούμε σημαντικά; Πώς ένα έργο αλλάζει τη ζωή μας;

Συζητούμε

1

1

Εγνατία Οδός

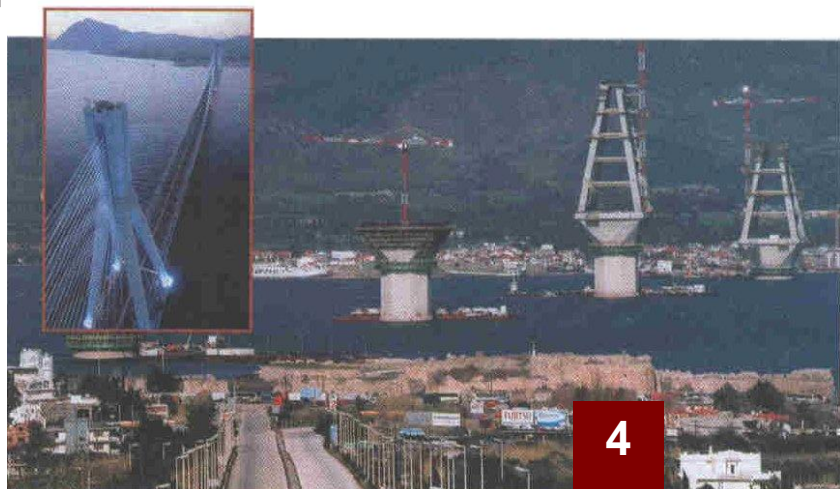
3

Σήραγγα του Μετρό

2

Αεροδρόμιο
Ελευθέριος Βενιζέλος

4

Γέφυρα
Ρίου - Αντιρρίου

Παρατηρούμε τις φωτογραφίες. Επιλέγουμε μία από αυτές και συζητούμε τα παρακάτω:

- ✓ Περιγράφουμε το έργο που παρουσιάζεται στη φωτογραφία.
- ✓ Χρησιμοποιούμε το χάρτη της Ελλάδας που βρίσκεται στην τάξη, για να εντοπίσουμε σε ποιο γεωγραφικό διαμέρισμα ανήκει το έργο αυτό.
- ✓ Για ποιους λόγους οι άνθρωποι το κατασκεύασαν;

2

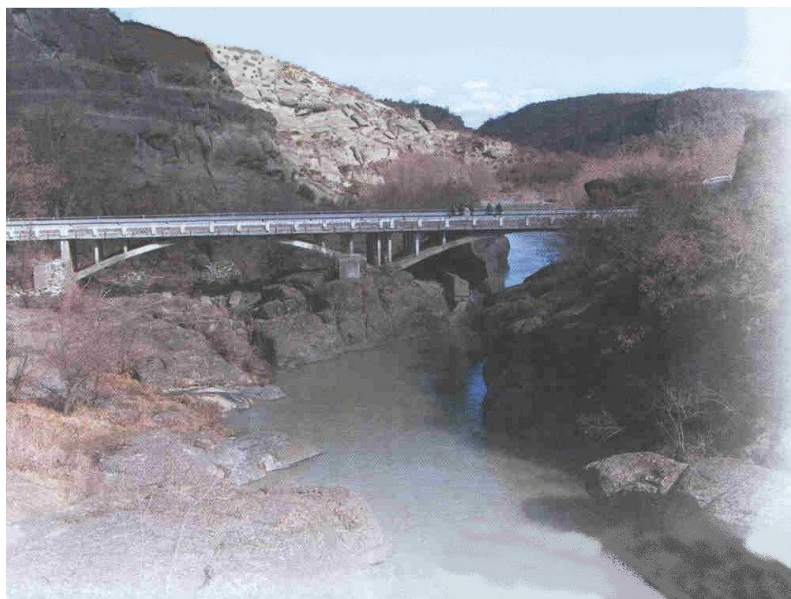
- Γιατί οι άνθρωποι κατασκευάζουν έργα;
- Για ποιους λόγους τα έργα που παρουσιάζονται στις εικόνες 1, 2, 3, 4 της σελίδας 49, χαρακτηρίζονται σημαντικά για την Ελλάδα;

Ανακοινώνουμε όσα συζητήσαμε και τα καταγράφουμε με λίγα λόγια στον πίνακα της τάξης. Κυκλώνουμε τα κοινά σημεία που βρίσκουμε.

Καταγράφουμε

3

Γέφυρα ποταμού Βενέτικου,
παραπόταμου του Αλιάκμονα

Φράγμα Μαραθώνα

Υπάρχουν σημαντικά έργα στον τόπο μας;
Καταγράφουμε όσα γνωρίζουμε.

- Ποιους ανθρώπους εξυπηρετούν;
- Για ποιους λόγους τα έργα αυτά είναι σημαντικά;
- Ποια σημαντικά έργα έχουμε επισκεφθεί; Τι μας έκανε εντύπωση;

Συζητούμε

4

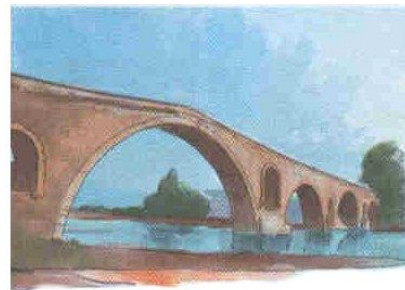
Τι σημαίνει «χρηματοδότηση» ενός έργου;

Ο Υπουργός Δημοσίων Έργων ανακοίνωσε ότι εγκρίθηκε ένα μεγάλο χρηματικό ποσό για να κατασκευαστεί ένα έργο στον τόπο μας.

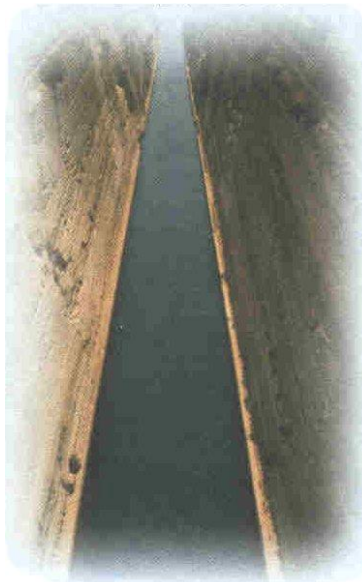
- Συζητούμε και προτείνουμε κάποιο έργο που εμείς θεωρούμε απαραίτητο για τον τόπο μας. Καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας τα επιχειρήματά μας με σκοπό να τα στείλουμε στον Υπουργό για να πραγματοποιηθεί το έργο.

Η τεχνητή Λίμνη Πλαστήρα

Το γεφύρι της Άρτας

Η Διώρυγα της Κορίνθου

Αξιζει να διαβάσουμε

Σημαντικό έργο συνηθίζουμε να λέμε αυτό που ικανοποιεί ανάγκες που έχουν πάρα πολλοί άνθρωποι.

Υπάρχουν έργα όπως αεροδρόμια, λιμάνια, σήραγγες, γέφυρες, αυτοκινητόδρομοι, υπόγειος σιδηρόδρομος (μετρό), τραμ, κ.ά. που μας προσφέρουν ευκολότερη και πιο γρήγορη μετακίνηση.

Υπάρχουν και άλλου είδους μεγάλα έργα, εξίσου σημαντικά, που εξυπηρετούν όλους τους κατοίκους της χώρας, όπως η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος στα εργοστάσια της ΔΕΗ, που λειτουργούν με την ενέργεια του νερού που πέφτει από ψηλά (υδροηλεκτρικά εργοστάσια). Τα τελευταία χρόνια, για την προστασία του περιβάλλοντος, γίνονται έργα όπως η υγειονομική ταφή των σκουπιδιών και ο βιολογικός καθαρισμός των λυμάτων.

Όσο οι άνθρωποι πληθαίνουμε και οι ανάγκες μας αυξάνονται, τόσο περισσότερα έργα κατασκευάζονται, με θετικές αλλά και με αρνητικές, μερικές φορές, συνέπειες για το περιβάλλον και τη ζωή μας. Γι' αυτές θα συζητήσουμε στα επόμενα κεφάλαια.

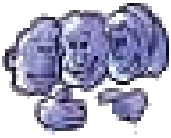

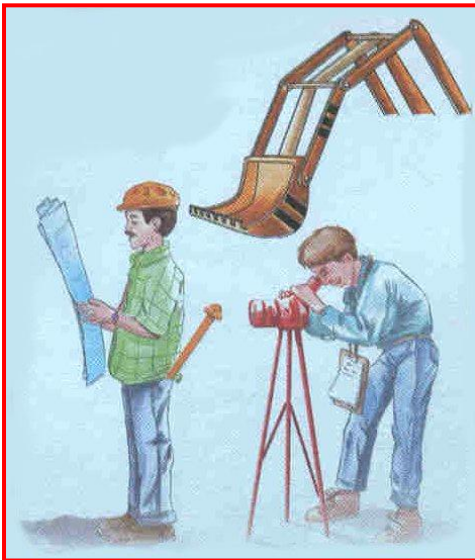
Κεφάλαιο 9. Πώς κατασκευάζεται ένα έργο

Τι χρειάζεται για να κατασκευαστεί ένα έργο;

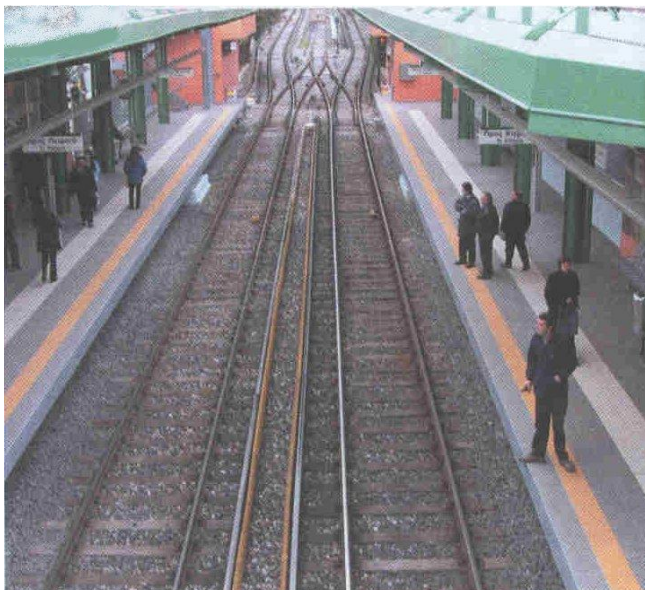
Συζητούμε

1

Ένας σταθμός κατασκευάζεται

Ένας σταθμός
ολοκληρωμένος

Παρατηρούμε τις εικόνες στην προηγούμενη σελίδα και περιγράφουμε πώς γίνεται ένα έργο.

- Ποιοι και γιατί αποφάσισαν να γίνει το έργο;
- Πώς το σχεδίασαν; Τι υλικά χρησιμοποιήθηκαν;
- Ποιοι εργάστηκαν; Τι έκανε ο καθένας;

Συζητούμε

2

Επιλέγουμε ένα από τα σημαντικά έργα του νομού μας.

- Πώς έγινε;
- Τι χρειάστηκε για την κατασκευή του;
- Ποιοι επαγγελματίες εργάστηκαν γι' αυτό;

« Ένα βήμα πιο πέρα »

3

Πώς σχεδιάζονταν και κατασκευάζονταν τα έργα στα παλιά χρόνια και πώς σήμερα; Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Για να κατασκευαστεί ένα έργο χρειάζονται χρόνος, χρήματα, υλικά, κατάλληλα μηχανήματα και οι κατάλληλοι άνθρωποι.

Στην κατασκευή του συμμετέχουν επιστήμονες, τεχνίτες, εργάτες, χειριστές μηχανημάτων, οδηγοί οχημάτων και πολλοί άλλοι. Καθένας από αυτούς αναλαμβάνει μια διαφορετική δουλειά. Όλοι συνεργάζονται, ώστε το έργο να κατασκευαστεί σωστά και με ασφάλεια. Για παράδειγμα, οι τοπογράφοι μηχανικοί μελετούν το χώρο, οι αρχιτέκτονες μηχανικοί και οι πολιτικοί μηχανικοί φτιάχνουν τα σχέδια, ο εργοδηγός διευθύνει και επιβλέπει τις εργασίες κατασκευής. Το κράτος ελέγχει, επιβλέπει και χρηματοδοτεί.

Σημαντικά έργα γίνονταν από τα παλιά χρόνια στην Ελλάδα και αλλού, με τα μέσα που κάθε φορά διέθεταν οι άνθρωποι.

Κεφάλαιο 10. Πώς ένα σημαντικό έργο αλλάζει τη ζωή μας

Τι μας προσφέρει ένα σημαντικό έργο και τι προβλήματα δημιουργεί;

Περιφερειακός Υμηττού

Συζητούμε

1

Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες με σκοπό να πάρουμε μέρος σε μια συζήτηση με θέμα την κατασκευή του νέου περιφερειακού αυτοκινητόδρομου.

A.

Η πρώτη ομάδα θα υποστηρίξει την άποψη: «Ο περιφερειακός αυτοκινητόδρομος θα ωφελήσει την περιοχή».

ΚΑΡΤΕΛΑ Α

- Ποιες ανάγκες θα ικανοποιεί;
- Ποιους θα εξυπηρετεί;
- Πώς θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της γύρω περιοχής;
- Πώς θα διευκολύνει τις μετακινήσεις των ανθρώπων και τις μεταφορές των προϊόντων;
- Άλλο;

ΚΑΡΤΕΛΑ Β

- Ποσό θα επηρεάσει το φυσικό περιβάλλον;
- Τι θα γίνουν τα ζώα και τα φυτά που ζουν εκεί;
- Πώς θα αλλάξει το έργο τη ζωή των κατοίκων της περιοχής;
- Άλλο;

Αξιζει να διαβάσουμε

Ένα μεγάλο έργο ωφελεί τους ανθρώπους αλλά δημιουργεί και προβλήματα.

Για παράδειγμα, ένα διεθνές αεροδρόμιο διευκολύνει τις μετακινήσεις, επειδή είναι σύγχρονο και μεγάλο. Πολλοί άνθρωποι εργάζονται σε αυτό και η γύρω περιοχή αποκτά αξία. Όμως οι κάτοικοι της περιοχής ενοχλούνται από το θόρυβο των αεροπλάνων, ενώ για την κατασκευή του χρησιμοποιούνται πολλές εκτάσεις από το φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα να καταστρέφονται δάση κ.ά.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΛΛΑΔΑ - Η ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1,2,3,4,5,6,7,8,9,10...

**Αξίζει να διαβάσουμε...
και να συμπληρώσουμε**

Η Ελλάδα έχει μεγάλη ποικιλία από φυσικά τοπία. Χωρίζεται σε εννέα μικρότερες περιοχές, που ονομάζονται γεωγραφικά διαμερίσματα. Από αυτά η Θράκη, η Μακεδονία, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Στερεά Ελλάδα και η Πελοπόννησος αποτελούν την ηπειρωτική Ελλάδα. Τα Νησιά του Αιγαίου Πελάγους, τα Νησιά του Ιονίου Πελάγους και η Κρήτη αποτελούν τη νησιωτική Ελλάδα.

Τα γεωγραφικά διαμερίσματα τα χωρίσαμε σε νομούς. Αξίζει να γνωρίσουμε το νομό μας, την πόλη ή το χωριό μας και την τοπική του ιστορία. Γι' αυτό βρίσκουμε πληροφορίες μελετώντας κατάλληλες πηγές

.....
.....
.....
..... **Ποιες πηγές;**

Επίσης παρατηρούμε το φυσικό τοπίο, γνωρίζουμε τις ασχολίες και τις συνήθειες των ανθρώπων

.....
.....

Τι άλλο κάνουμε;

Στο νομό μας και σε όλη τη χώρα έχουν γίνει και συνεχίζουν να γίνονται σημαντικά έργα, που κάνουν τη ζωή μας πιο άνετη. Τέτοια είναι οι γέφυρες, τα λιμάνια, τα νοσοκομεία, τα πανεπιστήμια

.....
.....

Ποια άλλα;

Έτσι όμως επεμβαίνουμε στο φυσικό περιβάλλον και το αλλάζουμε. Όταν οι αλλαγές αυτές δε γίνονται με σεβασμό σ' αυτό, δημιουργούν σοβαρά προβλήματα και στο περιβάλλον αλλά και στη ζωή μας

.....
.....

Τι προβλήματα;

.....
.....

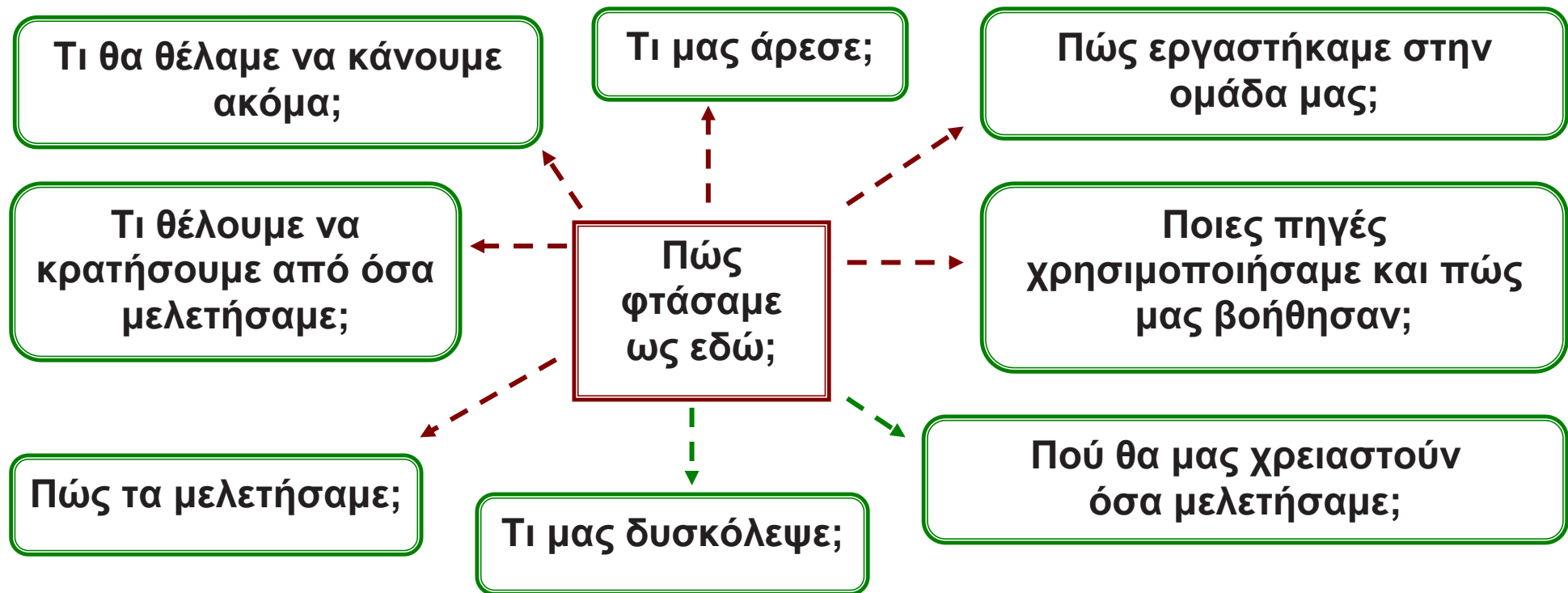
Βασικό λεξιλόγιο

φυσικά όρια, γεωμορφολογικός χάρτης, πολιτικός χάρτης, ανάγλυφος χάρτης (πρόπλασμα), υπόμνημα, ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, γεωγραφικά διαμερίσματα, νομοί, πρωτεύουσα, υπηρεσίες, πόλεις, χωριά, οικισμοί, καιρός- κλίμα, ασχολίες, καλλιέργειες, προϊόντα, τοπική ιστορία, αξιοθέατα, σημαντικά έργα, κράτος, χρηματοδότηση, επιστήμονες – τεχνίτες – εργάτες

Ο μίτος της Αριάδνης

Πάμε στο «χάρτη» με τις λέξεις στην επόμενη σελίδα και συμπληρώνουμε ό,τι νομίζουμε πως χρειάζεται.

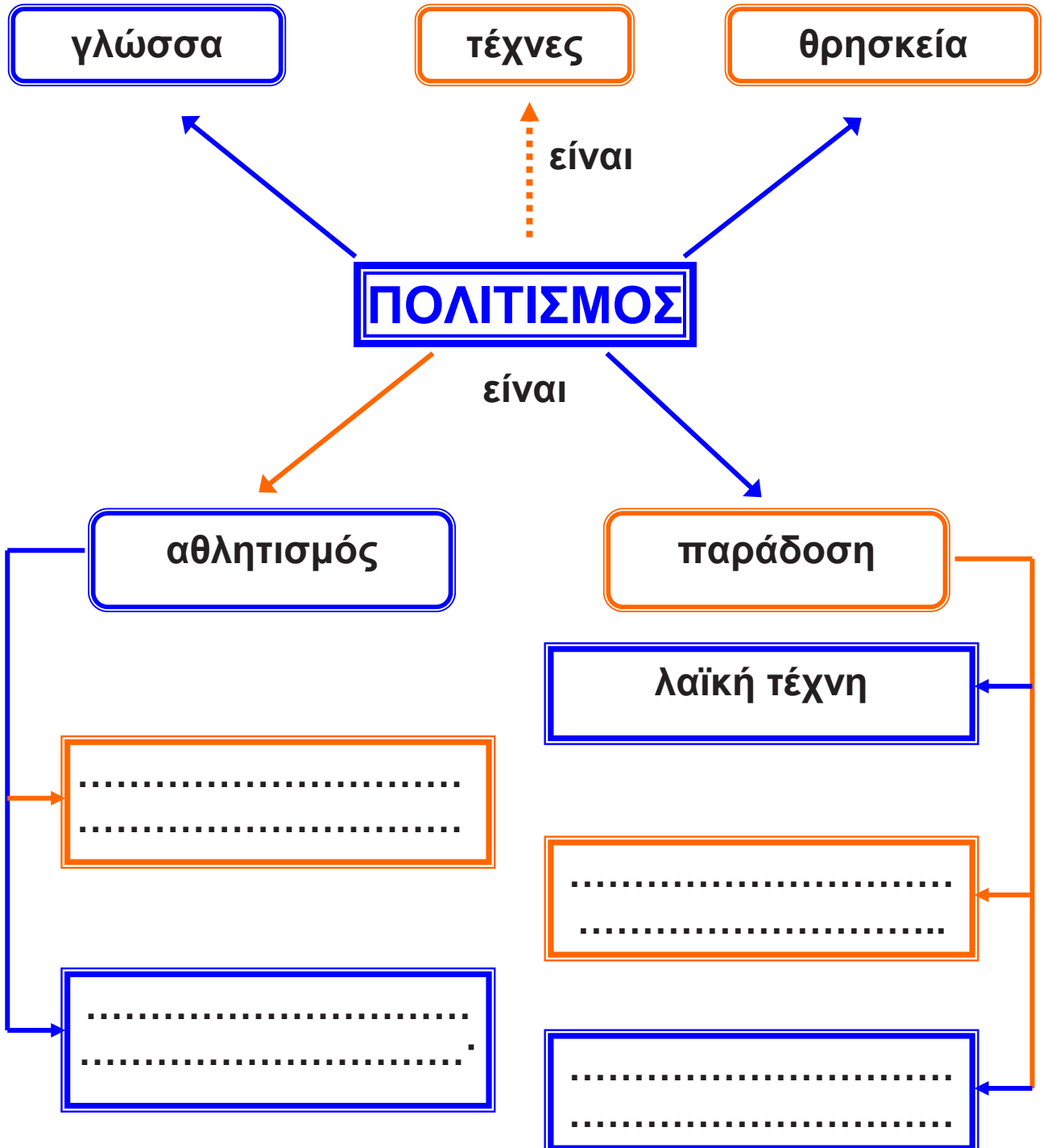
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΣ » » »

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ (Πολιτισμός)

Ένας «χάρτης» από λέξεις

Κεφάλαιο 1. Ο πολιτισμός των Ελλήνων

Φανταζόμαστε τους ανθρώπους που ζούσαν στον τόπο μας στην αρχαία εποχή. Πώς έχτιζαν τα σπίτια και τους ναούς τους;

Πώς περνούσαν τη μέρα τους;

Πώς μορφώνονταν τα παιδιά;

Παρατηρούμε

1

Παρατηρούμε, συγκρίνουμε κάθετα τις επόμενες εικόνες και συμπληρώνουμε το τελευταίο κουτάκι, που αντιστοιχεί στο ΣΗΜΕΡΑ

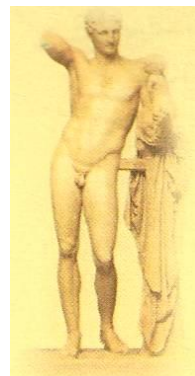
Τι δημιουργούσαν οι καλλιτέχνες

ΜΙΝΩΙΚΑ-ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Παριζιάνα

ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Ερμής του Πραξιτέλη

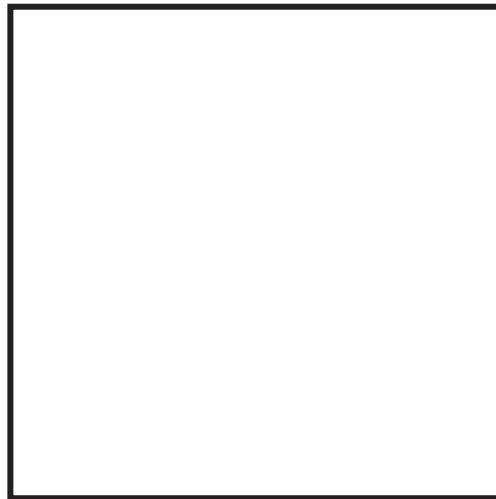
ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ:
Τοιχογραφία Μονής
Περιβλέπτου, Μιστράς

ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ:
«Μητέρα και παιδί»,
Γ. Ιακωβίδης

ΣΗΜΕΡΑ
(Έργα του σημερινού
ελληνικού πολιτισμού)

Τι έχτιζαν
Πώς έχτιζαν

**ΜΙΝΩΙΚΑ-ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ
ΧΡΟΝΙΑ:**

Πύλη των Λεόντων, Μυκήνες

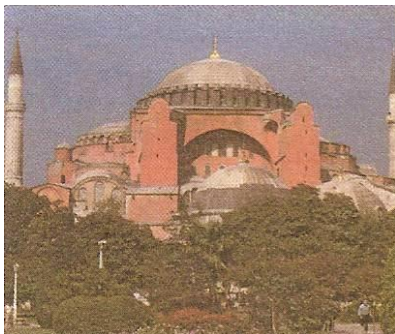
ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Παρθενώνας

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Αγία Σοφία

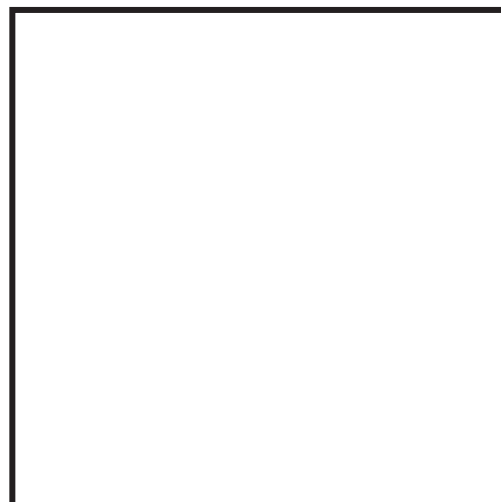
ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Δημαρχείο Σύρου

ΣΗΜΕΡΑ

(Έργα του σημερινού ελληνικού πολιτισμού)

Πώς έγραφαν
Πώς μιλούσαν

**ΜΙΝΩΙΚΑ-ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ
ΧΡΟΝΙΑ:**

Δίσκος της Φαιστού

ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ:

«άπλοῦς ὁ μῦθος
τῆς ἀληθείας»
Ευριπίδης

«Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες»
Πλάτων

«θάλαττα θάλαττα!»
Ξενοφώντας

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ:

«Τῆ Ὑπερμάχῳ
στρατηγῷ
τὰ νικητήρια...»

Ακάθιστος Ὕμνος

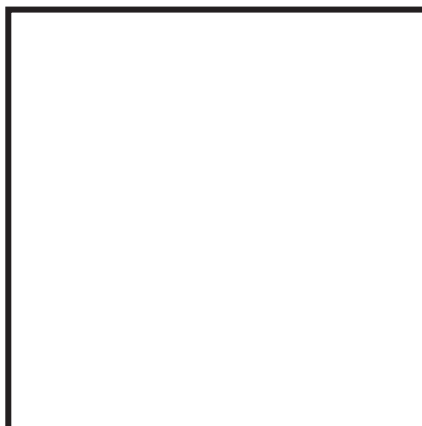
ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ:

«Τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν
τόπον ἐνδοξότερον
ἀπὸ τοῦτο
τὸ ἀλωνάκι».

*Διονύσιος Σολωμός,
Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*

ΣΗΜΕΡΑ

(Ἔργα του σημερινού ελληνικού πολιτισμού)

Πώς μορφώνονταν

ΜΙΝΩΙΚΑ-ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Νέοι που γυμνάζονται (Ταυροκαθάψια)

ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ:

ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ ΘΕΩΡΗΜΑ

Έργα των φιλοσόφων

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ:

Καλόγηρος που διδάσκει

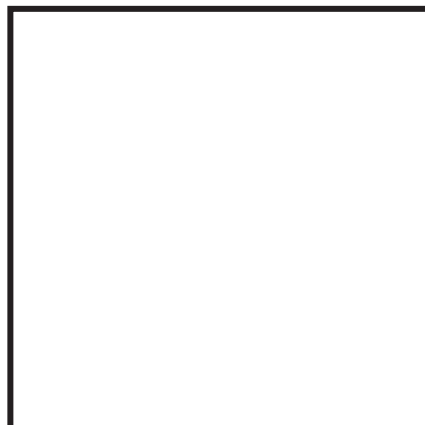
ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ:

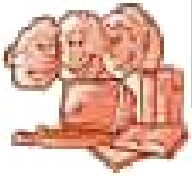
Πανεπιστήμιο, Αθήνα

ΣΗΜΕΡΑ

(Έργα του σημερινού ελληνικού πολιτισμού)

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε – Καταγράφουμε

2

Παρατηρούμε τις εικόνες στις πέντε προηγούμενες σελίδες. Επιλέγουμε και μελετάμε ένα από τα παρακάτω θέματα.

Τι άλλαξε από παλιά μέχρι σήμερα:

- ✓ στις τέχνες
- ✓ στην αρχιτεκτονική
- ✓ στο γραπτό λόγο
- ✓ στην παιδεία

Οι ομάδες παρουσιάζουμε το θέμα που μελετήσαμε.

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε – Καταγράφουμε

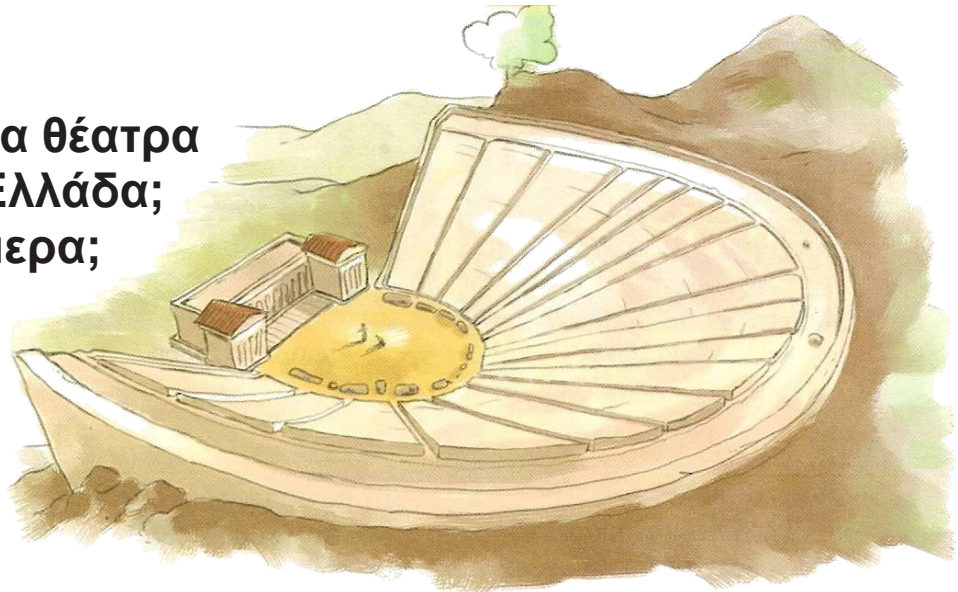
3

Επιλέγουμε και ερευνούμε ένα από τα παρακάτω θέματα.

A) Πώς ήταν τα θέατρα στην αρχαία Ελλάδα; Πώς είναι σήμερα;

B) Ποιες από τις λέξεις που υπάρχουν

στα παρακάτω κείμενα χρησιμοποιούμε και σήμερα, έστω και λίγο διαφορετικά;

1) «Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῖ»

Γιουβενάλης

2) «Ἐκεῖνοι τὰ νομίσματα συνάγουσιν ἀπλήστως,
ἡμᾶς δὲ κατηχίζουσιν περὶ φιλαργυρίας»

Προδρομικά,
Θεόδωρος Πρόδρομος ἢ Πτωχοπρόδρομος
(12ος αι. μ.Χ.)

3) «Ἦτονε δεκαοχτώ χρονῶ, μὰ ἔχε γερόντου γνώση
οἱ λόγοι τοῦ ἦσανε θροφή κι ἡ ἐρμηνειὰ τοῦ βρώση
καὶ τ' ὄνομα τοῦ νιούτσικου Ρωτόκριτου ἐλέγα».

Ἐρωτόκριτος Α, στ. 79-81,
Βιτσέντζος Κορνάρος
(Κρήτη, 17ος αι. μ.Χ.)

Γ) Βρίσκουμε αντικείμενα που χρησιμοποιούμε στο σπίτι μας. Τα συγκρίνουμε με τα παλιότερα. Ποια έμειναν ίδια; Ποια άλλαξαν; Ποια υπάρχουν μόνο σήμερα;

Δ) Πώς μπορεί να μορφωθεί κάποιος σήμερα έξω από το σχολείο; Οι ομάδες παρουσιάζουμε το θέμα που μελετήσαμε.

« Η δική μας ερώτηση »

4

Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε για τον ελληνικό πολιτισμό; Ετοιμάζουμε τις ερωτήσεις μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Ο πολιτισμός είναι δημιούργημα των ανθρώπων. Τον αντιλαμβανόμαστε και τον ζούμε καθημερινά γύρω μας. Η γλώσσα, η θρησκεία, οι συνήθειες, η παιδεία, οι τέχνες, οι επιστήμες και η τεχνολογία είναι ο πολιτισμός μας.

Οι Έλληνες ταξίδευαν από τα αρχαία χρόνια. Γνώρισαν άλλους λαούς, επηρεάστηκαν από αυτούς και δημιούργησαν διαφορετικούς και σπουδαίους πολιτισμούς στις Κυκλάδες, στην Κρήτη του Μίνωα, στις Μυκήνες, στη Σπάρτη, στην Αθήνα, στα παράλια της Μικράς Ασίας, στο Βυζάντιο και αλλού.

Ορισμένα ελληνικά μνημεία, όπως την Ακρόπολη, τα θαυμάζει όλος ο κόσμος κι έχουν γίνει σύμβολα μιας εποχής, της αρχαίας, και ενός πολιτισμού, του ελληνικού. Πολιτισμός όμως δεν είναι μόνο τα σημαντικά έργα της αρχαίας εποχής. Είναι και τα σύγχρονα, όχι μόνο τα μεγάλα αλλά και τα μικρά, τα καθημερινά. Τα αντικείμενα που χρησιμοποιούμε, ο τρόπος που μιλάμε, που διασκεδάζουμε, που συμπεριφερόμαστε, είναι ο πολιτισμός μας.

Κεφάλαιο 2. Η παράδοσή μας: Όσα «έφτασαν» σε μας από παλιά

«Κόκκινη κλωστή δεμένη
στην ανέμη τυλιγμένη
δώσ' της κλώτσο να γυρίσει
παραμύθι ν' αρχινήσει...»

Από ποιον έμαθαν οι μεγαλύτεροί μας τα παραμύθια που μας διηγούνται; Πώς η παράδοση συνεχίζεται μέχρι σήμερα;

Μύθοι και θρύλοι

Παρουσιάζουμε

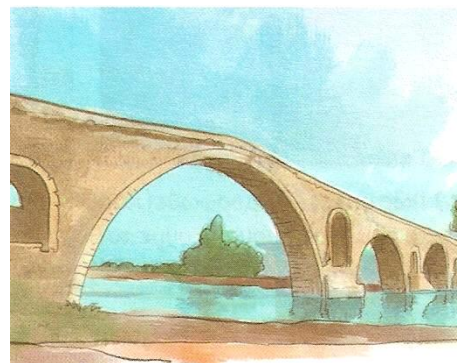

1

ΟΙ ΜΥΘΟΙ ΤΟΥ ΑΙΣΩΠΟΥ

- Ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος;
- Ζει και βασιλεύει, κυρά.

«Ολημερίς το χτίζανε
το βράδυ γκρεμιζόταν»

Έχουμε ακούσει τέτοιες ιστορίες; Ας διηγηθούμε κάποια στην τάξη.

Έθιμα του τόπου μας

Συζητούμε

2

«...Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη...»

Οδυσσέας Ελύτης
Το Άξιον Εστί
(Εκδόσεις Ίκαρος)

- ✓ Ποια έθιμα μάς θυμίζουν οι εικόνες και το κείμενο;
- ✓ Περιγράψουμε και άλλα έθιμα του τόπου μας.

Κατασκευάζουμε

3

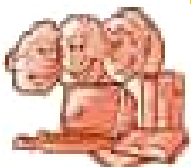

Ο «Μάρτης»

Συζητούμε με το δάσκαλό μας για το έθιμο του «Μάρτη». Φτιάχνουμε κι εμείς το δικό μας «Μάρτη».

Τραγούδια και χοροί με ιστορία

Ερευνούμε

4

«Μάνα πολλά μαλώνεις με κι εγώ μισέψει θέλω,
να φύγω να ξενιτευτώ, στα ξένα να γυρίζω
να κάμεις χρόνους να με ιδείς, χρόνους
να μ' ανταμώνεις...»

Δημοτικό τραγούδι της ξενιτιάς

Ο λαός μας τραγούδησε τη χαρά του, την αγάπη, τον ξενιτεμό και τη λύπη του. Έτσι έφτιαξε τραγούδια του γάμου, νανουρίσματα, μοιρολόγια και τόσα άλλα.

- ✓ Έχουμε ακούσει τέτοια τραγούδια; Στην τάξη μας, με το δάσκαλό μας, επιλέγουμε και τραγουδάμε κάποια απ' αυτά.
- ✓ Επίσης ακούμε τραγούδια του τόπου μας από δίσκους ή κασέτες. Σε ποια κατηγορία ανήκει καθένα από τα τραγούδια που ακούσαμε;

Λαϊκή Τέχνη

Εκφράζουμε τις απόψεις μας

5

Αν οι παραπάνω εικόνες ήταν εξώφυλλο ενός βιβλίου, ποιος θα μπορούσε να ήταν ο τίτλος του;

« Ένα βήμα πιο πέρα »

6

Ερευνούμε για να γνωρίσουμε καλύτερα την παράδοσή μας.

Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Παράδοση είναι τα έθιμα, τα δημοτικά τραγούδια και οι χοροί, οι μύθοι και οι θρύλοι, οι παροιμίες, τα αινίγματα, η λαϊκή τέχνη. Είναι αυτά που κληρονομήσαμε απ' τους παλιότερους και τα συνεχίζουμε εμείς οι νεότεροι.

Παράδοση, ακόμα, είναι τα παιχνίδια των παππούδων μας που τα παίζουμε και σήμερα, όπως το κρυφό κι η κολοκυθιά, τα παραδοσιακά φαγητά κι ο τρόπος που περνάμε τον ελεύθερο χρόνο μας, δηλαδή οι συναντήσεις με τους φίλους μας στις πλατείες, στα καφενεία, στα πανηγύρια.

Κάποιες από τις παραδόσεις συναντάμε όταν ταξιδέψουμε σε διάφορες περιοχές της πατρίδας μας, άλλες τις βρίσκουμε σ' όλη την Ελλάδα κι άλλες τις μοιραζόμαστε και με γειτονικούς λαούς. Για παράδειγμα, τα έθιμα των Χριστουγέννων τα συναντάμε σε πολλές χώρες του κόσμου.

3

4*

» » »

Κεφάλαιο 3. Ένας διάλογος με τον πολιτισμό

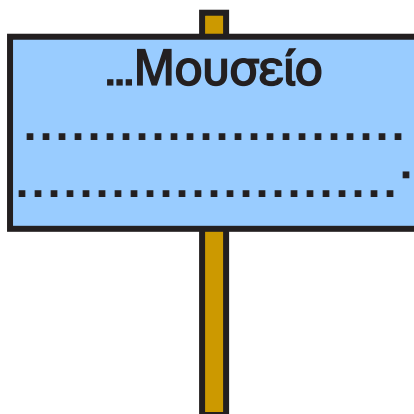

Γιατί οι άνθρωποι φτιάχνουμε μουσεία;

«Μουσεία να δουν τα μάτια σας...»

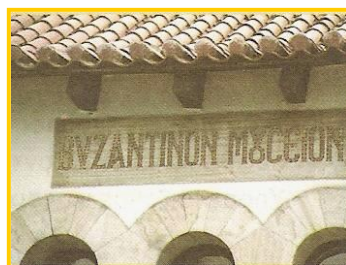
**ΜΟΥΣΕΙΟ
ΚΥΚΛΑΔΙΚΗΣ
ΤΕΧΝΗΣ
MUSEUM OF
CYCLADIC ART**

**ΥΠΑΙΘΡΙΟ
ΜΟΥΣΕΙΟ
ΥΔΡΟΚΙΝΗΣΗΣ**

**ΜΟΥΣΕΙΟ
ΜΠΕΝΑΚΗ**

**ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ**

**Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης
Industrial Museum of Hermoupolis**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

**5η ΕΦΟΡΕΙΑ
ΝΕΟΤΕΡΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ**

**ΟΙΚΙΑ ΚΟΝΤΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΟΦΙΛΟΥ**

**ΩΡΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ 8π.μ.-15μ.μ.
ΚΑΘΕ ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΛΕΙΣΤΑ**

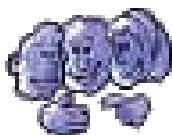
Παίζουμε

1

Καθένας από μας γράφει σ' ένα κομμάτι χαρτί μία λέξη που έχει σχέση με το μουσείο. Βάζουμε τα χαρτιά σ' ένα κουτί και τ' ανακατεύουμε. Ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας παίρνει δύο ή τρία χαρτιά στην τύχη. Με τις λέξεις αυτές φτιάχνουμε μία φράση, μία πρόταση ή μία ιστορία. Ανακοινώνουμε την εργασία μας.

Συζητούμε

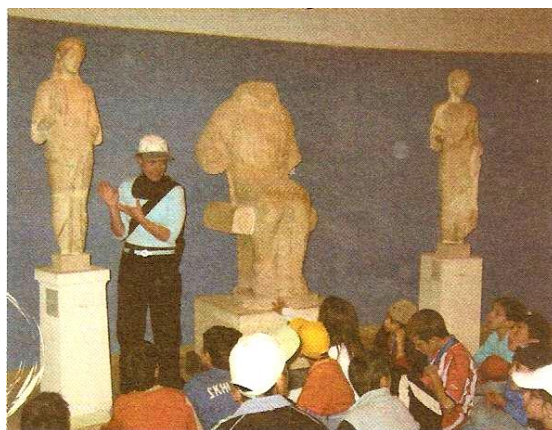

2

- ✓ Υπάρχει κάποιο μουσείο στην περιοχή μας; Ποιο είναι αυτό;
- ✓ Έχουμε επισκεφθεί κάποιο μουσείο; Διηγούμαστε τι είδαμε και τι κάναμε εκεί.
- ✓ Ποια άλλα είδη μουσείου γνωρίζουμε;
- ✓ Είναι ανάγκη να υπάρχουν τόσα μουσεία;

**Δημιουργήματα του πολιτισμού συναντάμε παντού,
αρκεί να έχουμε τα μάτια και
τ' αυτιά μας ανοιχτά.**

**Κάποια απ' αυτά τα συναντάμε
στα μουσεία, στους
αρχαιολογικούς χώρους και σε
διάφορους χώρους τέχνης.**

3

**Υπάρχουν μουσεία
όπου δεν
παρατηρούμε μόνο
τα εκθέματα, αλλά
δημιουργούμε κι
εμείς.**

- ✓ Έχουμε επισκεφθεί κάποιο από αυτά;
- ✓ Ποιες δραστηριότητες μας άρεσαν;

4

**Τι αντικείμενα του τόπου μας ή της οικογένειάς μας θα
προτείναμε να τοποθετηθούν σ' ένα μουσείο που θα το
επισκέπτονται παιδιά μετά από πολλά χρόνια;
Υποστηρίζουμε με επιχειρήματα τις απόψεις μας.**

Η περιπέτεια ενός έργου τέχνης

«Είναι η πρώτη φορά που πήγα σε τόσο μεγάλο Μουσείο. Είχε ωραία παλιά πράγματα μέσα [...] Κι ο πιο αδικημένος ο Αριστόδικος. Κανένας δεν τον κοιτάει, κανείς δεν του δίνει σημασία. Όλοι τον προσπερνάνε, για να σταθούν πέντε μέτρα πιο κει, στο άγαλμα του Δία ή του Ποσειδώνα. Ούτε κι εγώ ήξερα ότι τον λέγαν έτσι. Μου έκανε όμως εντύπωση που το στήθος και το πρόσωπό του ήτανε όλο γρατζουνιές και χαρακιές. Διάβασα τότε το χαρτάκι που έλεγε ότι βρέθηκε πριν σαράντα χρόνια στα Μεσόγεια της Αττικής κι ότι οι χαρακιές στο στήθος και στο πρόσωπο είχανε γίνει από το αλέτρι του γεωργού.

Εδώ έχει λάθος το χαρτάκι. Έπρεπε να γράφει ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ. Γιατί στα 2500 χρόνια που έμεινε θαμμένος ο Αριστόδικος, χιλιάδες γεωργοί θα όργωσαν εκείνο το ίδιο χωράφι. Και πάνω στο στήθος του Αριστόδικου θα φυτρώσανε χιλιάδες στάρια τόσα χρόνια. Κι ο Αριστόδικος έχασε την ομορφιά του από τις χαρακιές αλλά ήτανε καλός κι άφηνε τα στάρια να φυτρώνουνε και να θρέφουνε τον κόσμο.

Γι' αυτό λέω ότι τον αδικήσαμε. Τον αδίκησαν αυτοί που τον βάλανε δίπλα σ' αυτόν τον υπέροχο Δία. Αλλά τον αδικήσαμε κι εμείς που δεν του ρίξαμε ούτε ένα βλέμμα. Γι' αυτό του αφιερώνω αυτή την έκθεση.»

Ευγενία Φακίνου, Ασπραδενή
(Εκδόσεις Κέδρος)

- ✓ Γιατί η Αστραδενή ξεχώρισε τον Αριστόδικο;
- ✓ Εμείς έχουμε ξεχωρίσει κάποιο από τα εκθέματα ενός μουσείου;

Συζητούμε

6

Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες με σκοπό να πάρουμε μέρος σε μια συζήτηση με θέμα τη μεταφορά των έργων τέχνης από τον τόπο που δημιουργήθηκαν σε άλλες χώρες.

A

Η πρώτη ομάδα θα υποστηρίξει την άποψη:
«Τα έργα τέχνης πρέπει να μένουν στον τόπο που δημιουργήθηκαν».

B

Η δεύτερη ομάδα θα υποστηρίξει την άποψη:
«Τα έργα τέχνης χρειάζεται να "ταξιδεύουν" και σε άλλες χώρες».

Καταγράφουμε τα επιχειρήματά μας και τα υποστηρίζουμε στη συζήτηση.

αρχαιολόγος-αρχαιοκάπηλος

7

Αναζητούμε στο λεξικό τη σημασία των λέξεων αυτών.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στα μουσεία τα δημιουργήματα του πολιτισμού βρίσκουν ένα σπίτι. Πολλά από αυτά τα δημιουργήματα άλλαξαν χέρια, πουλήθηκαν, καταστράφηκαν, έμειναν χρόνια θαμμένα στη γη, μέχρι κάποιοι να τα ανακαλύψουν. Το καθένα «διηγείται» μια ιστορία για τους ανθρώπους και το χρόνο που περνά.

Τα εκθέματα ενός μουσείου παρουσιάζονται σε ομάδες, ανάλογα με την εποχή που φτιάχτηκαν, το θέμα ή τη χρήση τους. Τα μουσεία οργανώνουν εκθέσεις σε διάφορες χώρες του κόσμου. Με τον τρόπο αυτό πολλά δημιουργήματα του πολιτισμού «ταξιδεύουν» στο εξωτερικό και έτσι τα θαυμάζουν πολλοί άνθρωποι που δεν έχουν τη δυνατότητα να ταξιδέψουν. Για παράδειγμα, πριν από λίγα χρόνια, το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας οργάνωσε μια τέτοια έκθεση στη Νέα Υόρκη.

Αν αφήσουμε τα αντικείμενα ενός μουσείου να μας «μιλήσουν», το μουσείο γίνεται ένας χώρος μαγικός, ένα σχολείο διαφορετικό.

5*

» » »

Κεφάλαιο 4. Θρησκευτικά μνημεία στον τόπο μας

«Στο χωριό μου παίζουμε στο προαύλιο της εκκλησίας. Στο μεγάλο πανηγύρι η εκκλησία αλλάζει όψη. Μετά τη λειτουργία, ολόκληρο το χωριό και οι ξενιτεμένοι του συναντιόμαστε εκεί και γλεντάμε μέχρι αργά. Η εκκλησία αυτή είναι θρησκευτικό μνημείο του χωριού μας». Εμείς έχουμε στον τόπο μας θρησκευτικά μνημεία;

Εκφράζουμε τις απόψεις μας

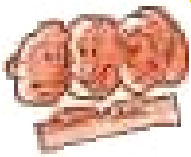
1

Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και συζητούμε: για ποιους λόγους πήγαν οι υπάλληλοι της αρχαιολογικής υπηρεσίας στο μοναστηράκι της οικογένειας της Αστραδενής.

«...Πρέπει να' ναι πάνω από εκατό χρόνια από τότε που δε μένουν πια καλόγεροι. Ούτε που ξέρουμε ποιος τό 'χτισε... τίποτα. Ήρθε η Αρχαιολογία, έγραψε τις εικόνες, τα παλιά Ευαγγέλια, τα τάματα, τα σκεύη κι είπε ότι είναι βυζαντινό εκκλησάκι. Και να μην ξανασβεστώσουμε τους τοίχους. Εμείς ασβεστώναμε μόνο το κάτω κάτω, γιατί πέφτανε οι σοβάδες. Αυτό το μοναστηράκι ανήκει στην οικογένειά μας. Δηλαδή το φροντίζει η οικογένειά μας.»

Ευγενία Φακίνου, Αστραδενή (Εκδόσεις Κέδρος)

Συγκρίνουμε

2

Άγιον Όρος

Τζαμί, Θράκη

Παναγιά Εκατονταφυλιανή,
Πάρος

Τοιχογραφία,
Μετέωρα

- ✓ Καταγράφουμε θρησκευτικά μνημεία του τόπου μας.
- ✓ Βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές με τα μνημεία που βλέπουμε στις εικόνες.

Μια θρησκευτική γιορτή του τόπου μας:

Σε ποιο χώρο γίνεται;

- ✓ Το όνομά του
- ✓ Η ιστορία του
- ✓ Η περιγραφή του (εσωτερικά και εξωτερικά)
- ✓ Θρύλοι ή ιστορίες που έχουμε ακούσει γι' αυτόν

Οι συνήθειές μας

- ✓ Οι εκδηλώσεις που γίνονται
- ✓ Έθιμα που έχουν σχέση με τη γιορτή (φαγητά, γλυκά, στολισμοί, προετοιμασίες, κ.ά.)
- ✓ Οι οικογενειακές μας συνήθειες που έχουν σχέση με τη γιορτή

Θρησκευτική γιορτή: Αρτοκλασία σε ξωκλήσι.

Θρησκευτικά μνημεία διαφόρων θρησκειών.
Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι συνήθειες και η καθημερινή ζωή μας έχουν σχέση και με τη θρησκεία μας. Κάθε θρησκεία έχει τη δική της τέχνη και τα δικά της μνημεία (π.χ. Χριστιανισμός - εκκλησίες, Μωαμεθανισμός - τζαμιά). Τα θρησκευτικά μνημεία ξεχωρίζουν για την ιστορία τους, την αρχιτεκτονική τους και τους θρύλους που τα συνοδεύουν στο χρόνο, αλλά και για όσα συμβολίζουν στη θρησκεία και τον πολιτισμό των λαών.

Κεφάλαιο 5. Από πολιτισμό σε πολιτισμό

Η Αριάδνη είχε την ευκαιρία το καλοκαίρι να ταξιδέψει με τους γονείς της σε δυο χώρες της Ευρώπης. Βρήκε πολλές ομοιότητες και διαφορές με την Ελλάδα και τις διηγήθηκε στους συμμαθητές της. Τι μπορεί να τους διηγήθηκε;

Συγκρίνουμε

1

Συγκρίνουμε κτίρια

Παρθενώνας

Τζέφερσον Μεμόριαλ, Ουάσιγκτον

Συγκρίνουμε αγάλματα

αρχαίο ελληνικό άγαλμα

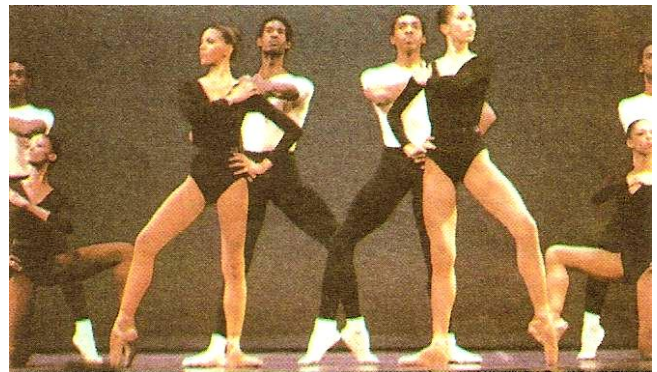

ρωμαϊκό άγαλμα

Συγκρίνουμε χορούς

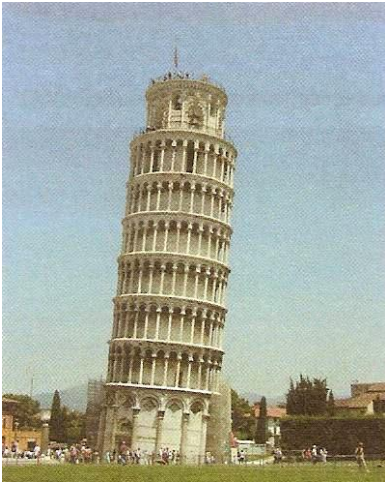

κλασικό μπαλέτο

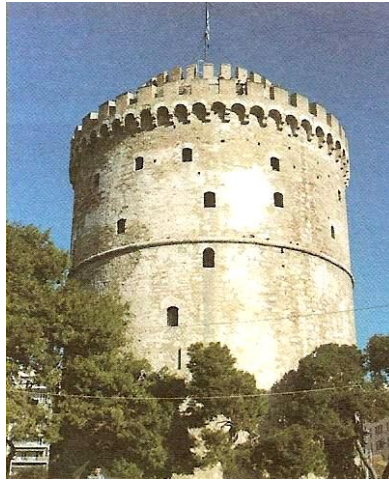

μοντέρνος χορός

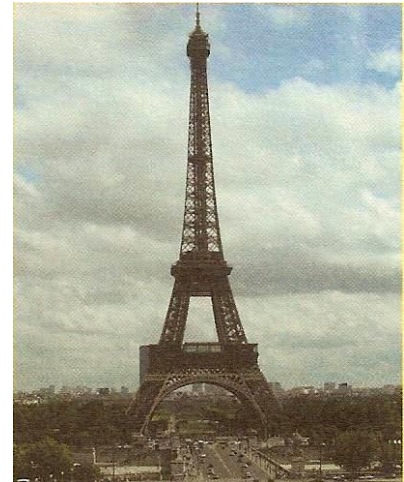
Συγκρίνουμε πύργους

Ο Πύργος
της Πίζας

Ο Λευκός
Πύργος

Ο Πύργος
του Άιφελ

Συγκρίνουμε μουσικούς και μουσικά όργανα

Μουσικοί στην Ελλάδα

Μουσικοί στην Ιταλία

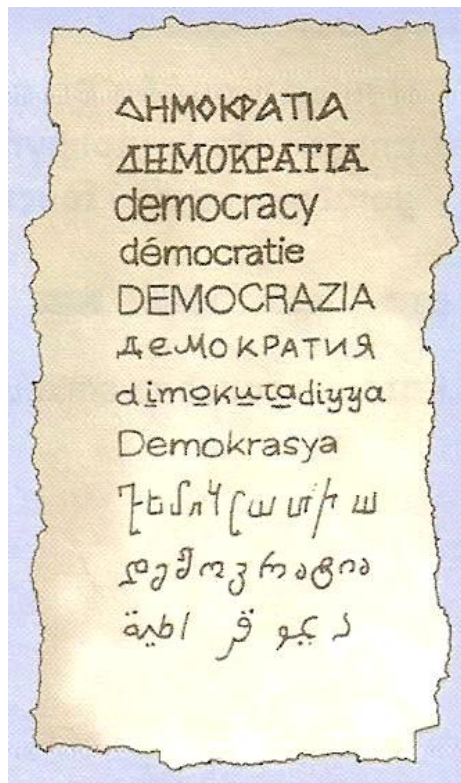

Μουσικοί στη Μογγολία

Μουσικοί στη Σκωτία

Συγκρίνουμε γλώσσες

Εκφράζουμε τις απόψεις μας

2

Το πρώτο τυπογραφικό
μηχάνημα στη χώρα μας
(Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα)

Μια από τις πρώτες
συσκευές τηλεφώνου
(Μουσείο ΟΤΕ)

✓ Μπορούμε να φανταστούμε πώς θα ήταν ο κόσμος σήμερα, αν δεν είχαν γίνει αυτές οι εφευρέσεις; Υποστηρίζουμε με επιχειρήματα τις απόψεις μας.

Συζητούμε

3

Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες για να πάρουμε μέρος σε μια συζήτηση με θέμα αν τα δημιουργήματα των λαών μοιάζουν ή διαφέρουν μεταξύ τους.

A

Η πρώτη ομάδα θα υποστηρίξει την άποψη:
«Τα δημιουργήματα των λαών μοιάζουν
μεταξύ τους».

B

Η δεύτερη ομάδα θα υποστηρίξει την άποψη:
«Τα δημιουργήματα των λαών διαφέρουν
μεταξύ τους».

Καταγράφουμε τα επιχειρήματά μας και τα υποστηρίζουμε στη συζήτηση.

Ταξιδεύουμε και σε άλλους πολιτισμούς!

4

Θα ήθελε κάποιος από εμάς να πει κάτι στην τάξη για τον πολιτισμό μιας χώρας που γνωρίζει ή που έχει επισκεφθεί;

Αίγυπτος

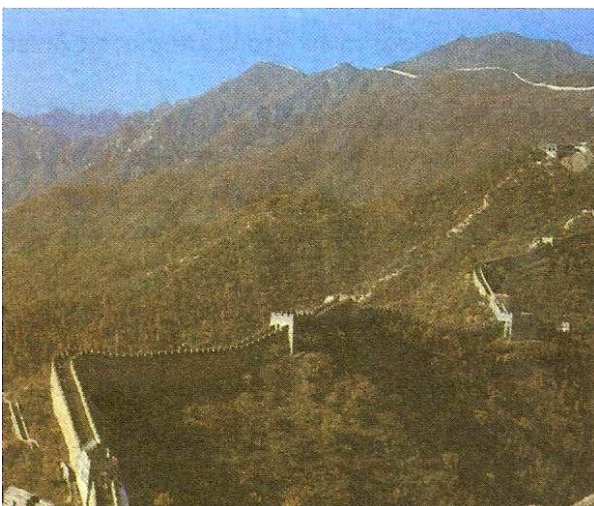
Ινδία

Μεξικό

Αυστραλία

Κίνα

✓ Ποιον από τους πολιτισμούς του κόσμου θα θέλαμε να γνωρίσουμε καλύτερα; Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Όλοι οι λαοί έχουν τη δική τους γλώσσα, τη δική τους ιστορία, τις δικές τους συνήθειες, δηλαδή το δικό τους πολιτισμό.

Συνεχώς ο κάθε πολιτισμός επηρεάζεται από τους άλλους, αλλά και τους επηρεάζει.

Αυτό συμβαίνει διότι οι άνθρωποι επικοινωνούν μεταξύ τους με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, επικοινωνούν με το εμπόριο, τα ταξίδια, την τηλεόραση, το διαδίκτυο. Έτσι γνωρίζουν άλλους πολιτισμούς που επηρεάζουν τις συνήθειες της καθημερινής ζωής, τη γλώσσα, τις τέχνες, κ.λπ., δηλαδή τον πολιτισμό τους.

Κεφάλαιο 6. Αθλητισμός και πολιτισμός

Εσένα ποιο άθλημα σου αρέσει;
Ασχολείσαι με κάποιο;

Συζητούμε

1

- ✓ Παρατηρούμε τις εικόνες.
- ✓ Συζητούμε για τα διάφορα αθλήματα και τον αθλητισμό.
- ✓ Διαβάζουμε και συζητούμε τις λέξεις που έχουν σχέση με τον αθλητισμό.
- ✓ Βρίσκουμε και γράφουμε κι άλλες σχετικές λέξεις.

έπαθλο

γερό σώμα, άμιλλα,
αγώνας, υγεία,
επικοινωνία,

.....

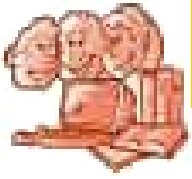
.....

.....

.....

.....

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε – Καταγράφουμε

2

Κάθε ομάδα μελετάει ένα από τα παρακάτω θέματα και παρουσιάζει την εργασία της στην τάξη:

✓ Καταγράφουμε αθλήματα που γνωρίζουμε. Τα ταξινομούμε σε ομαδικά και ατομικά.

✓ Καταγράφουμε αθλήματα που γίνονται σε ειδικούς χώρους (γήπεδα, στάδια, κολυμβητήρια κ.λπ.) και άλλα που γίνονται στη φύση (βουνό, θάλασσα, ποτάμια κ.λπ.).

✓ Επιλέγουμε ένα άθλημα και συζητούμε γι' αυτό. (Σε ποιο χώρο γίνεται; Ποια μέσα χρειάζονται; Ποιοι είναι οι βασικοί κανόνες του; Γνωρίζουμε κάποιον αθλητή που ασχολείται με αυτό;)

✓ Συζητούμε για μεγάλες αθλητικές εκδηλώσεις παλιά και σήμερα, στη χώρα μας και σε άλλες χώρες.

✓ Υποστηρίζουμε με επιχειρήματα την άποψη: «Αξίζει να αθλούμαστε».

9*

» » »

ΜΟΥ ΑΡΕΣΕΙ Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ!

Κι εμένα,
γι' αυτό
αθλούμαι!

Νίκος Κακλαμανάκης,
ολυμπιονίκης

- Με ποιους τρόπους μπορεί κάποιος να ασχολείται με τον αθλητισμό;
- Φανταζόμαστε πώς περνάει τη μέρα του ένας πρωταθλητής.
- Ποιους αθλητές του τόπου μας γνωρίζουμε;

Η δική μας ερώτηση »

4

Παίρνουμε συνέντευξη από έναν πρωταθλητή. Τι θα θέλαμε να τον ρωτήσουμε; Κάθε ομάδα ας ετοιμάσει τις ερωτήσεις της.

Εκφράζουμε τις απόψεις μας

5

- Διαβάζουμε τα κείμενα .
- Συζητούμε ποιες ωφέλειες για την πόλη της αρχαίας Αθήνας εννοούσε ο Σόλων.
- Πώς συνδέεται ο αθλητισμός με τον πολιτισμό;

«Αναγκάζουμε τους πολίτες να ασκούν το σώμα τους όχι μόνο για τους αγώνες, για να μπορούν να κερδίζουν έπαθλα, γιατί μόνο λίγοι από αυτούς φτάνουν ως αυτά, αλλά γιατί περιμένουμε πολύ μεγαλύτερη ωφέλεια για την πόλη και γι' αυτούς τους ίδιους.»

Σόλων ο Αθηναίος
(640 π.Χ.- 560 π.Χ.)

«Σκοπός του αθλητισμού είναι να συνεισφέρει στο χτίσιμο ενός ειρηνικού και καλύτερου κόσμου εκπαιδεύοντας τους νέους χωρίς καμιά διάκριση, με σωστό συναγωνισμό, φιλία και αδελφосύνη.»

Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή
1992

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΝΤΡΟΠΗΣ!

«Επεισόδια σημειώθηκαν πάλι στο χθεσινό αγώνα μεταξύ φανατικών οπαδών των ομάδων...»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Πώς ένα μεγάλο έργο αλλάζει τη ζωή μας διδακτικός στόχος/λε. Διακρίνουν οι μεθόδους επικής και κρηνηνός συνάπτας από την κατασκευή των μεγάλων έργων. Νε ηθε μιλιτήσουμε:

Το μεγάλο έργο στη ζωή μας και στο φυσικό περιβάλλον/λες προσφέρουν αλλά και δημιουργούν και προβλήματα. Σε μία σελίδα:

Δίπολο άρθρο τετραμήλιος σε ύψιστο με τη ζωή. Το Υπουργείο Δημοσίων Έργων αποφάσισε την διεύρυνση νέου περιφερειακού αυτοκινητόδρομου με την κατασκευή σήραγγας στην περιοχή ...

Δίπολο δυο καρτέλας με τη υπέρ και τα κατά. Υπέρ/τι ανέγκας θα κινούνται; Ποιος θα χτυπηθεί; Ποιος θα επηρεαστεί από αυτό; Πώς θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της χώρας περιοχής; Πώς θα διασφαλίσει τις μεταφορές των προϊόντων; Πάλο, κατά Πόσο θα κοστίσει; Πόσο θα επηρεάσει το φυσικό περιβάλλον; Τι θα γίνουν τα δάκ και τα φυτά που υπάρχουν εκεί; Πώς θα αλλάξει το μεγάλο έργο τη ζωή των κατοίκων της περιοχής;

Σε κατά θα αναπτύξουν τις κρηνηνός επιπτώσεις του μεγάλου έργου στην ζωή των κατοίκων της περιοχής (επαγγελματίες, ημερομίσθια κ.ά.) και στο φυσικό περιβάλλον (θέσος, παύση και χλωρίδα, οικοσύστημα, γεωλόγος ρύπανση κ.ά.)

Δίπολο όπως σελίδα 21 Δέχεται πο ο λ ι ι σ μ ο υ θ υ ν ι ε τ ε Επιχειρηματολόγιο. Η ομάδα μας συνοψίζει τη συζήτηση: βάζει τους κανόνες, δίνει το λόγο, καταγράφει τα βασικά επιχειρήματα

Οι ομάδες μας περιφερειακού αυτοκινητόδρομου με την κατασκευή σήραγγας στην περιοχή ...

εργάζονται πολλοί άνθρωποι σε αυτό και η χώρα περιοχή επεκτά εφε. Ομως εργατοί άνθρωποι εργάζονται από το θάλασο των εργατοί/λεων ενά για την κατάσταση του χρησιμοποιούνται πολλές εκδόσεις από το φυσικό περιβάλλον. (θέση, κλάδος, κληρονομία κ.ά.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Πώς ένα μεγάλο έργο αλλάζει τη ζωή μας διδακτικός στόχος/λε. Διακρίνουν οι μεθόδους

Ποιο θα επηρεαστούν από αυτό; Πώς θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της χώρας περιοχής; Πώς θα διασφαλίσει τις μεταφορές των ανθρώπων και τις μεταφορές των προϊόντων; Πάλο, κατά Πόσο θα κοστίσει; Πόσο θα επηρεάσει το φυσικό περιβάλλον; Τι θα γίνουν τα δάκ και τα φυτά που υπάρχουν εκεί; Πώς θα αλλάξει το μεγάλο έργο τη ζωή των κατοίκων της περιοχής; κατά θα αναπτύξουν

Οι ομάδες μας υποστηρίζουν. Το περιφερειακό αυτοκινητόδρομο θα δημιουργήσει προβλήματα στην περιοχή/Αλλά με διαβεβαιώμα

Ένα μεγάλο έργο κερδίζει τους ανθρώπους αλλά δημιουργεί και προβλήματα. Σε τετραδίομα ένα κ.α. επεδόξιο διασφαλίσει τις μεταφορές και μεγάλο, εργάζονται πολλοί άνθρωποι σε αυτό και η χώρα

περιοχή αποκτά εφε. Ομως εργατοί άνθρωποι εργάζονται από το θάλασο των εργατοί/λεων ενά για την κατάσταση του χρησιμοποιούνται πολλές εκδόσεις από το φυσικό περιβάλλον. (θέση, κλάδος, κληρονομία κ.ά.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Πώς ένα μεγάλο έργο αλλάζει τη ζωή μας, διδακτικός στόχος

Νε διακρίνουν οι μεθόδους; Μετάς και κρηνηνός συνάπτας από την κατάσταση των μεγάλων έργων. Νε ηθε μιλιτήσουμε:

Το μεγάλο έργο στη ζωή μας και στο φυσικό περιβάλλον. Ηλες προσφέρουν αλλά και δημιουργούν και προβλήματα. Σε μία σελίδα:

Δίπολο άρθρο τετραμήλιος σε ύψιστο με τη ζωή.

Το Υπουργείο Δημοσίων Έργων αποφάσισε την διεύρυνση περιφερειακού αυτοκινητόδρομου με την κατασκευή σήραγγας στην περιοχή ...

θρακός και κρηνηνός συνάπτας από την κατάσταση των μεγάλων έργων. Νε ηθε μιλιτήσουμε:

Το μεγάλο έργο στη ζωή μας και στο φυσικό περιβάλλον. Ηλες προσφέρουν αλλά και δημιουργούν και προβλήματα. Σε μία σελίδα:

Δίπολο άρθρο τετραμήλιος σε ύψιστο με τη ζωή.

Το Υπουργείο Δημοσίων Έργων αποφάσισε την διεύρυνση περιφερειακού αυτοκινητόδρομου με την κατασκευή σήραγγας στην περιοχή ...

Οι ομάδες μας περιφερειακού αυτοκινητόδρομου με την κατασκευή σήραγγας στην περιοχή ...

Οι ομάδες μας υποστηρίζουν. Το περιφερειακό αυτοκινητόδρομο θα δημιουργήσει προβλήματα στην περιοχή/Αλλά με διαβεβαιώμα

Ένα μεγάλο έργο κερδίζει τους ανθρώπους αλλά δημιουργεί και προβλήματα. Σε τετραδίομα ένα κ.α. επεδόξιο διασφαλίσει τις μεταφορές και μεγάλο, εργάζονται πολλοί άνθρωποι σε αυτό και η χώρα

περιοχή αποκτά εφε. Ομως εργατοί άνθρωποι εργάζονται από το θάλασο των εργατοί/λεων ενά για την κατάσταση του χρησιμοποιούνται πολλές εκδόσεις από το φυσικό περιβάλλον. (θέση, κλάδος, κληρονομία κ.ά.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Πώς ένα μεγάλο έργο αλλάζει τη ζωή μας, διδακτικός στόχος

Νε διακρίνουν οι μεθόδους; Μετάς και κρηνηνός συνάπτας από την κατάσταση των μεγάλων έργων. Νε ηθε μιλιτήσουμε:

Το μεγάλο έργο στη ζωή μας και στο φυσικό περιβάλλον. Ηλες προσφέρουν αλλά και δημιουργούν και προβλήματα. Σε μία σελίδα:

Δίπολο άρθρο τετραμήλιος σε ύψιστο με τη ζωή.

Το Υπουργείο Δημοσίων Έργων αποφάσισε την διεύρυνση περιφερειακού αυτοκινητόδρομου με την κατασκευή σήραγγας στην περιοχή ...

Οι ομάδες μας περιφερειακού αυτοκινητόδρομου με την κατασκευή σήραγγας στην περιοχή ...

Οι ομάδες μας υποστηρίζουν. Το περιφερειακό αυτοκινητόδρομο θα δημιουργήσει προβλήματα στην περιοχή/Αλλά με διαβεβαιώμα

Ένα μεγάλο έργο κερδίζει τους ανθρώπους αλλά δημιουργεί και προβλήματα. Σε τετραδίομα ένα κ.α. επεδόξιο διασφαλίσει τις μεταφορές και μεγάλο, εργάζονται πολλοί άνθρωποι σε αυτό και η χώρα

περιοχή αποκτά εφε. Ομως εργατοί άνθρωποι εργάζονται από το θάλασο των εργατοί/λεων ενά για την κατάσταση του χρησιμοποιούνται πολλές εκδόσεις από το φυσικό περιβάλλον. (θέση, κλάδος, κληρονομία κ.ά.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Πώς ένα μεγάλο έργο αλλάζει τη ζωή μας, διδακτικός στόχος

- ✓ Γιατί υπάρχει βία σε αθλητικούς αγώνες;
- ✓ Πώς μπορούμε να υποστηρίξουμε την ομάδα μας χωρίς να είμαστε φανατικοί οπαδοί;

Έπαθλα (βραβεία) αθλητικών αγώνων άλλοτε και τώρα. Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Αθλούμαστε όταν συμμετέχουμε σε αγωνίσματα, ατομικά ή ομαδικά. Με την άθληση κάνουμε γερό σώμα, ψυχαγωγούμαστε, αποκτούμε φίλους, συναγωνιζόμαστε με στόχο τη νίκη, μαθαίνουμε να χάνουμε και να κερδίζουμε, να ακολουθούμε κανόνες και να σεβόμαστε τους συναθλητές μας.

Όλοι μπορούμε να ασχολούμαστε με τον αθλητισμό. Εκείνοι όμως που αθλούνται συστηματικά, ξεχωρίζουν σε μεγάλους αγώνες, παίρνουν βραβεία και εκπροσωπούν τον τόπο τους είναι οι πρωταθλητές.

Στις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις συναντιούνται αθλητές από διαφορετικές χώρες, γίνονται φίλοι, επικοινωνούν, ανταλλάσσουν ιδέες και γνωρίζουν ο ένας τον πολιτισμό του άλλου.

Τους αθλητικούς αγώνες παρακολουθούν οι φίλαθλοι, δηλαδή οι άνθρωποι που αγαπούν κάποιο άθλημα. Όταν τα αθλήματα είναι ομαδικά, όπως το ποδόσφαιρο, οι φίλαθλοι που υποστηρίζουν κάποια ομάδα λέγονται οπαδοί της.

Αυτοί που δημιουργούν επεισόδια μέσα και έξω από τους αθλητικούς χώρους, δεν είναι καλοί οπαδοί, γιατί οι πράξεις τους δε βοηθούν την ομάδα τους. Ξεχνούν ότι ο αθλητισμός είναι πολιτισμός.

10*

11

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

,

1,2,3,4,5,6,...

**Αξίζει να διαβάσουμε...
Και να συμπληρώσουμε**

Πολιτισμός είναι όλα όσα έχουμε δημιουργήσει οι άνθρωποι από τότε που υπάρχουμε στη γη. Είναι η γλώσσα, η γραφή, οι επιστήμες, οι τέχνες, η τεχνολογία, τα έθιμα, οι παραδόσεις, οι θρησκείες κ.ά. Είναι ο αθλητισμός, που δίνει την ευκαιρία να συναντιούνται άνθρωποι απ' όλον τον κόσμο και να συναγωνίζονται ειρηνικά, παρ' όλες τις διαφορές τους. Είναι όλα όσα κληρονομήσαμε απ' τους παλιότερους κι όσα συνεχίζουμε να δημιουργούμε.

Κάθε λαός δημιούργησε το δικό του ξεχωριστό πολιτισμό, που αξίζει να τον γνωρίσουν και άλλοι λαοί. Ένας απ' αυτούς είναι ο ελληνικός πολιτισμός

.....
.....
.....
.....

Ποιοι άλλοι;

Δημιουργήματα του πολιτισμού συναντάμε στην καθημερινή μας ζωή αλλά και σε αρχαιολογικούς και θρησκευτικούς χώρους και αλλού

.....

.....

..... **Πού αλλού;**

Μερικά από τα δημιουργήματα αυτά ξεχωρίζουν και γίνονται σύμβολα, γνωστά σ' όλο τον κόσμο

.....

.....

.....

.....

..... **Μπορούμε να αναφέρουμε μερικά;**

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα λαοί με διαφορετική ιστορία και πολιτισμό μαθαίνουμε να ζούμε μαζί. Έτσι, γνωρίζοντας όλο και περισσότερα για τους άλλους και ανταλλάσσοντας ιδέες, δημιουργούμε καθημερινά το σημερινό πολιτισμό και βάζουμε τις βάσεις για τον πολιτισμό του μέλλοντος. Και το ταξίδι του πολιτισμού δεν τελειώνει ποτέ...

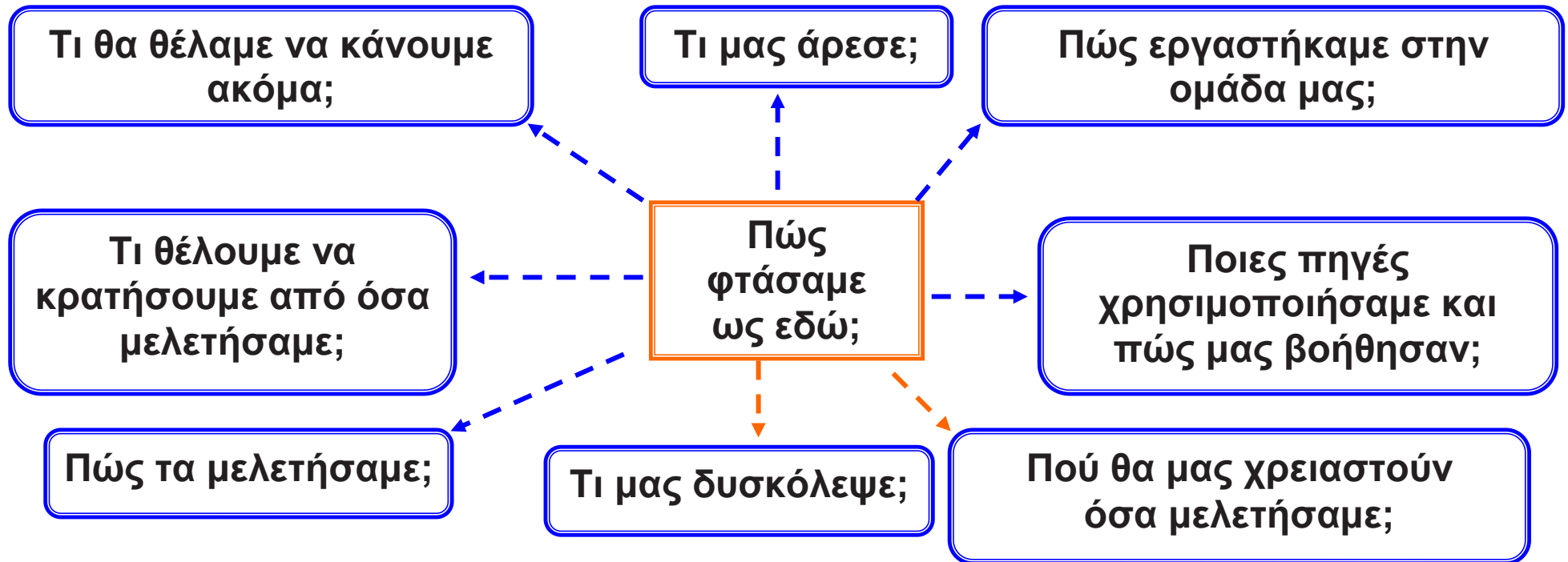
Βασικό λεξιλόγιο

λαός, πολιτισμός, σύμβολο, γλώσσα, μνημείο, τέχνη, ζωγραφική, μουσική, χορός, θέατρο, ποίηση, αρχιτεκτονική, φιλοσοφία, επιστήμη, τεχνολογία, παράδοση, έθιμα, συνήθειες, μύθοι, θρύλοι, δημοτικό τραγούδι, λαϊκή τέχνη, πανηγύρι, θρησκεία, μουσείο, επικοινωνία, αθλητισμός, έπαθλο, πρωταθλητής, οπαδός, φίλαθλος, βία, φανατισμός

Ο μίτος της Αριάδνης

Πάμε στο «χάρτη» με τις λέξεις και συμπληρώνουμε ό,τι νομίζουμε πως χρειάζεται.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΣ » » »

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Η ΦΥΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ (Φυσικό περιβάλλον και Προστασία)

Ένας «χάρτης» από λέξεις

φυτά
και

.....

που τα
ονομάζουμε

.....

.....

αέρας,
φως,

.....

που τα
ονομάζουμε

.....

.....

ζουν

υπάρχουν

ΣΤΗ ΦΥΣΗ

οι άνθρωποι δημιουργούμε

όπως

όπως

προβλήματα

ρύπανση
του αέρα

όπως

.....

.....

.....

όμως

Υπάρχουν λύσεις:

.....

.....

.....

.....

.....

**Ενημερωνόμαστε, ενδιαφερόμαστε
και προστατεύουμε το περιβάλλον!**

Κεφάλαιο 1. Οικοσυστήματα της Ελλάδας

- ✓ Ποια ζώα και ποια φυτά ζουν σ' αυτό το περιβάλλον;
- ✓ Υπάρχουν ζώα και φυτά που δεν μπορούν να ζήσουν σ' αυτό;

Ποταμός Αλφειός

Εκφράζουμε τις απόψεις μας

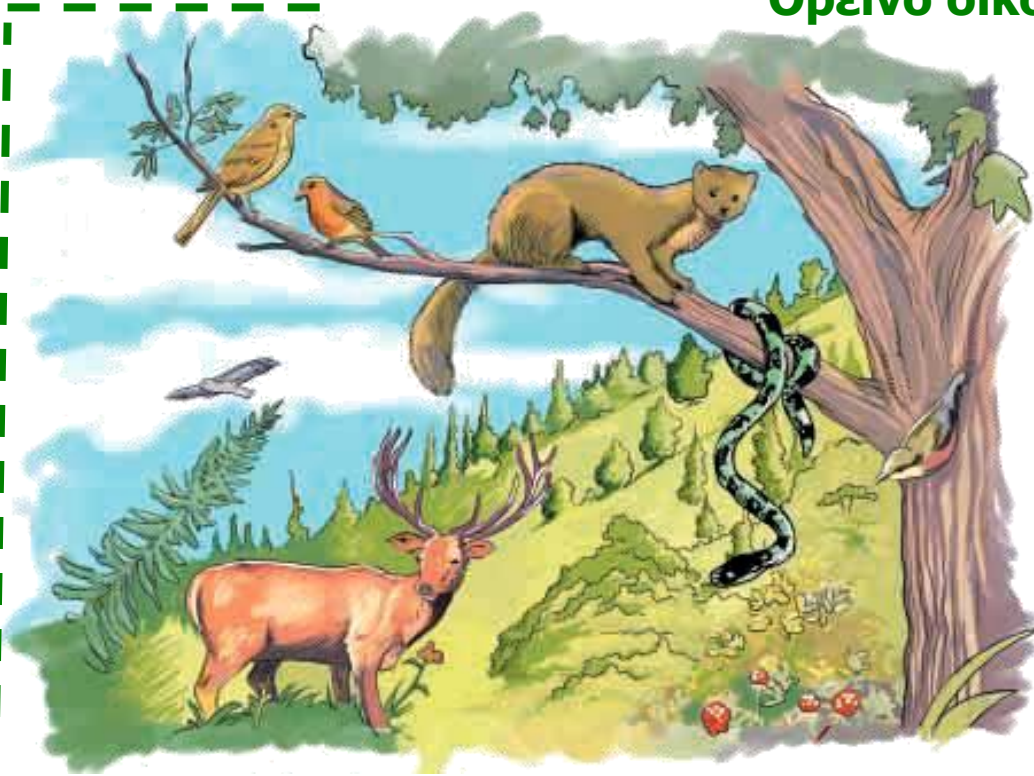
1

Οι εικόνες στις επόμενες σελίδες παρουσιάζουν τέσσερα διαφορετικά οικοσυστήματα της Ελλάδας.

- ✓ Αναζητούμε στο λεξικό τις σημασίες των λέξεων οίκος, σύστημα και οικοσύστημα. Συζητούμε για τη σημασία της λέξης οικοσύστημα.
- ✓ Τι χρειάζονται τα ζώα και τα φυτά για να ζουν και να αναπτύσσονται σε ένα οικοσύστημα;

- ✓ Παρατηρούμε τις εικόνες του ορεινού οικοσυστήματος και καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας σε μια στήλη ό,τι έχει ζωή και σε μια άλλη ό,τι δεν έχει.

Ορεινό οικοσύστημα

Θαλάσσιο οικοσύστημα

Πεδινό οικοσύστημα

Οικοσύστημα της πόλης

Όλα τα φυτά, τα ζώα ενός τόπου και όλα όσα δεν έχουν ζωή, καθώς και οι σχέσεις μεταξύ τους αποτελούν ένα οικοσύστημα.

Στοιχεία του οικοσυστήματος:

ζώα, φυτά, φως, αέρας, έδαφος, νερό, κ.ά.

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε –
Καταγράφουμε

2

Επιλέγουμε και μελετάμε ένα από τα οικοσυστήματα που παρουσιάζονται στις προηγούμενες εικόνες του κεφαλαίου. Αναζητούμε και σε άλλες πηγές στοιχεία για το οικοσύστημα που επιλέξαμε.

Βήμα 1ο: Καταγράφουμε στον παρακάτω πίνακα στοιχεία του οικοσυστήματος αυτού.

Το οικοσύστημα που μελετάμε:

.....

Ζώα που ανήκουν στο οικοσύστημα (έμβια)

.....
.....
.....
.....

Φυτά που ανήκουν στο οικοσύστημα (έμβια)

.....
.....
.....
.....

Ανήκουν στο οικοσύστημα και δεν έχουν ζωή (άβια)

φως,
.....
.....

Βήμα 2ο: Συζητούμε για τις σχέσεις που έχουν μεταξύ τους τα φυτά και τα ζώα (έμβια) και άλλα στοιχεία του οικοσυστήματος που δεν έχουν ζωή (άβια).

Φτιάχνουμε προτάσεις για τις σχέσεις αυτές και κυκλώνουμε σε κάθε πρόταση λέξεις που δηλώνουν στοιχεία του οικοσυστήματος.

Τέλος, υπογραμμίζουμε τις λέξεις που εκφράζουν τη σχέση αυτή, π.χ.

Τα ψάρια δεν μπορούν να ζήσουν έξω από το νερό.
Ο ασβός φτιάχνει τη φωλιά του στο έδαφος.

Βήμα 3ο: Συζητούμε, για τις τροφικές αλυσίδες. Κατασκευάζουμε τροφικές αλυσίδες του οικοσυστήματος που μελετούμε.

Βήμα 4ο: Καταγράφουμε ανθρώπινες δραστηριότητες που γίνονται στο οικοσύστημα που μελετούμε. Με ποιους τρόπους οι δραστηριότητες αυτές θα μπορούσαν να «σπάσουν» κάποια τροφική αλυσίδα που κατασκευάσαμε;

✓ Ανακοινώνουμε την εργασία μας στην τάξη.

Οικοσύστημα ονομάζουμε όλα τα φυτά, όλα τα ζώα ενός τόπου, τα στοιχεία του τόπου που δεν έχουν ζωή, καθώς και τις σχέσεις μεταξύ τους. Έμβια στοιχεία του οικοσυστήματος είναι τα ζώα, τα φυτά, αλλά και κάποιοι, μικροί κυρίως, οργανισμοί, που βοηθούν στην αποσύνθεση των φυτών και των ζώων. Το νερό, το έδαφος, ο αέρας, το φως του ήλιου, το πόσο κρύος ή ζεστός είναι ο τόπος είναι τα άβια στοιχεία του οικοσυστήματος. Τα οικοσυστήματα μπορεί να είναι μεγάλα όσο ένας ωκεανός, πιο μικρά όσο ένα δάσος στο γειτονικό μας βουνό, αλλά και πολύ μικρότερα, όπως ένα δέντρο ή μια περιοχή κάτω από μια πέτρα.

Τα στοιχεία του οικοσυστήματος έχουν μεταξύ τους πολλές σχέσεις. Μια σημαντική σχέση που έχουν τα φυτά και τα ζώα είναι ότι το ένα αποτελεί τροφή για το άλλο. Έτσι, στο οικοσύστημα σχηματίζονται τροφικές αλυσίδες.

Αν ένα είδος ζώου ή φυτού ελαττωθεί ή εξαφανιστεί, κάποια άλλα είδη που τρέφονται με αυτό δεν μπορούν πια να βρουν τροφή και η ισορροπία του οικοσυστήματος διαταράσσεται. Για παράδειγμα, αν οι ψαράδες μιας λιμνοθάλασσας πιάσουν πάρα πολλά χέλια, τα θαλασσοπούλια που τρέφονται μ' αυτά σιγά σιγά θα εξαφανιστούν, επειδή δε θα βρίσκουν τροφή. Επειδή δε θα υπάρχουν πια πολλά χέλια στη λίμνη, τα φυτά της λιμνοθάλασσας, που ήταν η τροφή των χελιών, θα γεμίσουν όλη τη λίμνη. Έτσι, σιγά σιγά το οικοσύστημα της λιμνοθάλασσας θα διαταραχθεί. Αυτό είναι ένα πρόβλημα στο περιβάλλον.

Υπάρχουν πολλές αιτίες από τις οποίες διαταράσσεται η ισορροπία ενός οικοσυστήματος, όπως η ξηρασία ή μια πλημμύρα. Η σημαντικότερη όμως αιτία είναι οι δραστηριότητες των ανθρώπων. Κάποιες από αυτές είναι...

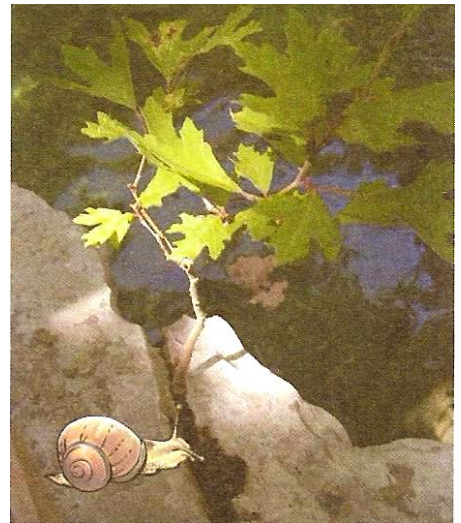

Κεφάλαιο 2. Οικοσυστήματα του τόπου μας

Σκεφτήκαμε ποτέ ότι τα μέρη που παίζουμε, τα μέρη που κάνουμε τις εκδρομές μας τα μέρη του τόπου μας, δηλαδή, είναι οικοσυστήματα; Γνωρίζουμε κάποια στοιχεία των οικοσυστημάτων αυτών;

Πέτρα, νερό, πλάτανος, σαλιγκάρι:
ένας «μικρός κόσμος»

Για να μελετήσουμε ένα οικοσύστημα εντοπίζουμε και καταγράφουμε όλα τα στοιχεία του, έμβια και άβια.

Μελετάμε τις σχέσεις που έχουν τα έμβια μεταξύ τους, δηλαδή τις τροφικές αλυσίδες, καθώς και τις σχέσεις τους με τα άβια (έδαφος, νερό, φως κ.ά.).

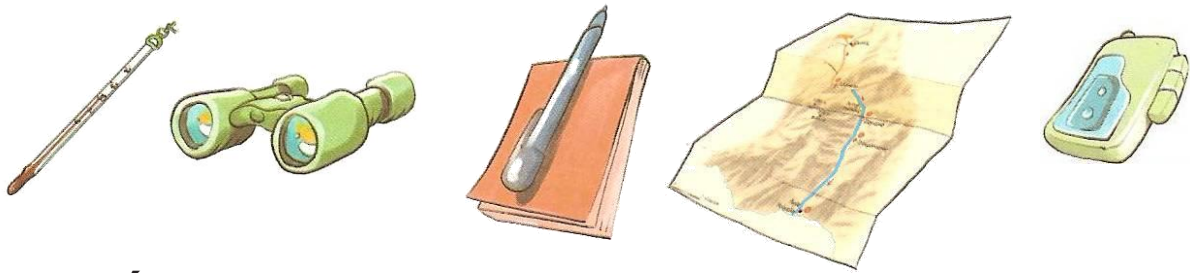
Για να γίνει αυτό, επισκεπτόμαστε το οικοσύστημα και κάνουμε την έρευνά μας.

Με άλλα λόγια, κάνουμε «έρευνα στο πεδίο».

Θα χρειαστούμε

γάντια μιας χρήσης, μεγεθυντικό φακό, θερμόμετρο, κασετόφωνο, σημειωματάριο, μολύβια, χάρτη, κυάλια και μετροταινία

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε –
Καταγράφουμε

1

Ας κάνουμε τη δική μας έρευνα στο πεδίο

Επιλέγουμε το οικοσύστημα που θα επισκεφθούμε. Αυτό μπορεί να είναι: ένα πάρκο, ένα δάσος, μια παραλία, μία λίμνη κ.ά. Παίρνουμε μαζί μας τα απαραίτητα και ξεκινάμε... Αφού φθάσουμε στην περιοχή, προχωρούμε κατά μήκος μιας ευθείας γραμμής 20 μέτρων περίπου μέσα στο οικοσύστημα που θα μελετήσουμε. Οι ομάδες θα εργαστούμε αριστερά και δεξιά της γραμμής αυτής και αναλαμβάνουμε να μελετήσουμε τα παρακάτω:

A

Φτιάχνουμε στο σημειωματάριό μας ένα σχέδιο της περιοχής.

B

Παρατηρούμε και καταγράφουμε σ' αυτό τα στοιχεία του οικοσυστήματος που δεν έχουν ζωή. Μετράμε τη θερμοκρασία του αέρα και του εδάφους.

Γ

Μετράμε με τη μετροταινία και σημαδεύουμε ένα τετράγωνο με πλευρά 5 μέτρα. Παρατηρούμε, αναγνωρίζουμε και καταγράφουμε τα φυτά (δέντρα, θάμνους, πόες) που υπάρχουν μέσα σ' αυτό.

Δ

Ερευνούμε στο τετράγωνο προσεκτικά, ώστε να ανακαλύψουμε όσα μπορούμε περισσότερα ζώα ή ίχνη ζώων. Στη συνέχεια κοιτάζουμε γύρω μας και ακούμε προσεκτικά, για να εντοπίσουμε και άλλα ζώα. Συζητούμε και καταγράφουμε τα ζώα που εντοπίσαμε.

Ε

Καταγράφουμε τις δραστηριότητες των ανθρώπων σε αυτό το οικοσύστημα.

Παρουσιάζουμε

2

Ανακοινώνουμε τα αποτελέσματα της έρευνάς μας.

- ✓ Συζητούμε για τις σχέσεις των έμβιων και των άβιων στοιχείων του οικοσυστήματος.
- ✓ Κατασκευάζουμε τροφικές αλυσίδες με τα ζώα και τα φυτά που καταγράψαμε.
- ✓ Συζητούμε πώς οι ανθρώπινες δραστηριότητες που καταγράψαμε επηρεάζουν το οικοσύστημα.

« Ένα βήμα πιο πέρα »

3

Οικοσυστήματα του νομού μας.

Τι αναζητούμε; Πού θα ερευνήσουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

3

» » »

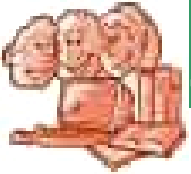

Κεφάλαιο 3. Σπονδυλωτά και ασπόνδυλα ζώα

Χταπόδι: Πόδια έχει... σίγουρα,
και είναι οχτώ.
Σπονδυλική στήλη έχει;

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Συζητούμε
– Καταγράφουμε

1

Υλικά: ψάρι, γάντια μιας χρήσης,
μεγεθυντικός φακός

Τα ζώα μπορούμε να τα ταξινομήσουμε σε δύο ομάδες,
στα σπονδυλωτά και στα ασπόνδυλα.

A. Αναζητούμε στο λεξικό τι σημαίνουν οι λέξεις αυτές.

B. Έχουμε στη διάθεσή μας ένα ψάρι, γάντια μιας
χρήσης κι ένα μεγεθυντικό φακό.

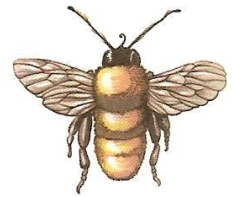
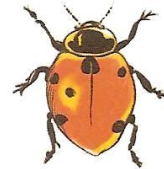
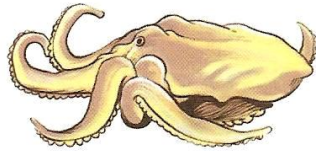
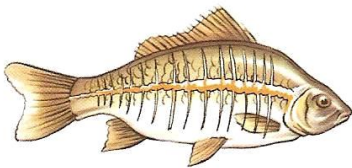
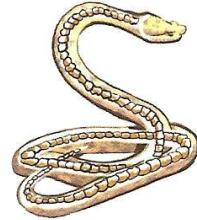
Ο δάσκαλός μας το ανοίγει
όπως φαίνεται στην
εικόνα.

✓ Παρατηρούμε τη
σπονδυλική στήλη του.

✓ Γράφουμε στο
σημειωματάριό μας
τις παρατηρήσεις μας.

Γ. Παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες και κυκλώνουμε με κόκκινο χρώμα τα σπονδυλωτά ζώα και με πράσινο τα ασπόνδυλα. Στο σημειωματάριό μας ταξινομούμε στις δύο αυτές κατηγορίες και άλλα ζώα που γνωρίζουμε.

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

Ο λύκος, ένα σπονδυλωτό ζώο

Συζητούμε

2

Λύκος

Ο λύκος ζει σε ορεινές περιοχές. Το χειμώνα το πυκνό του τρίχωμα τον προστατεύει από το κρύο.

Αγέλη λύκων

Ο λύκος ζει σε μικρές ή μεγάλες ομάδες, τις αγέλες. Τρέφεται με μικρά ή μεγάλα ζώα, συνήθως γέρικα ή άρρωστα. Όταν δε βρίσκει τροφή, πλησιάζει στάνες κτηνοτρόφων και επιτίθεται στα ζώα τους.

Οικογένεια λύκων

Ο θηλυκός λύκος γεννά 4 έως 6 μικρά. Τα μικρά μένουν με τους γονείς τους για ένα χρόνο τουλάχιστο. Όχι μόνο οι γονείς, αλλά και ολόκληρη η αγέλη φροντίζει για την ανατροφή των μικρών!

Παρατηρούμε τις προηγούμενες εικόνες, διαβάζουμε τα κείμενα που τις συνοδεύουν και συζητούμε:

- ✓ Πώς είναι τα δόντια και τα πόδια του λύκου; Γιατί έχουν τη μορφή αυτή;
- ✓ Πώς ερμηνεύουμε το γεγονός ότι ο λύκος ζει σε αγέλες;
- ✓ Με ποιο ζώο μοιάζει ο λύκος;

Συζητούμε

3

Στην Ελλάδα σήμερα ζουν λίγες αγέλες λύκων. Συζητούμε πώς οι παρακάτω δραστηριότητες του ανθρώπου οδήγησαν στον κίνδυνο εξαφάνισης του λύκου:

- ◆ Ανοίγονται δρόμοι μέσα από τα δάση ή γίνονται διάφορα άλλα έργα.
- ◆ Το παράνομο κυνήγι οδηγεί στην εξαφάνιση διαφόρων ζώων, όπως είναι το ζαρκάδι, το ελάφι και το αγριογούρουνο.
- ◆ Δασικές εκτάσεις γίνονται βοσκότοποι, επιτρέπεται δηλαδή σε κοπάδια από γιδοπρόβατα να βόσκουν εκεί ελεύθερα.
- ◆ Οι κτηνοτρόφοι πιστεύουν ότι τα κοπάδια τους κινδυνεύουν από τους λύκους.

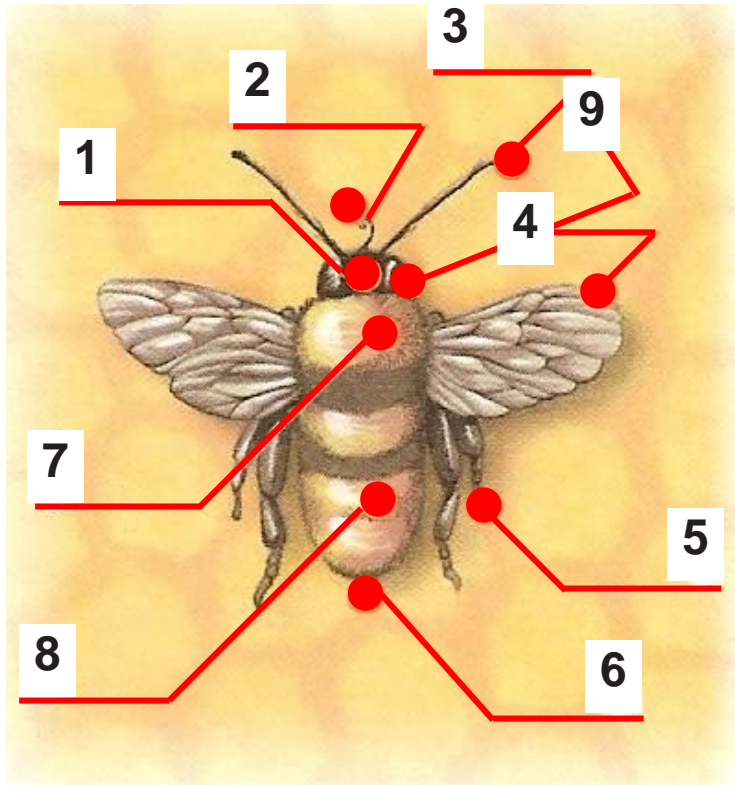
Η μέλισσα, ένα ασπόνδυλο ζώο

Παρατηρούμε

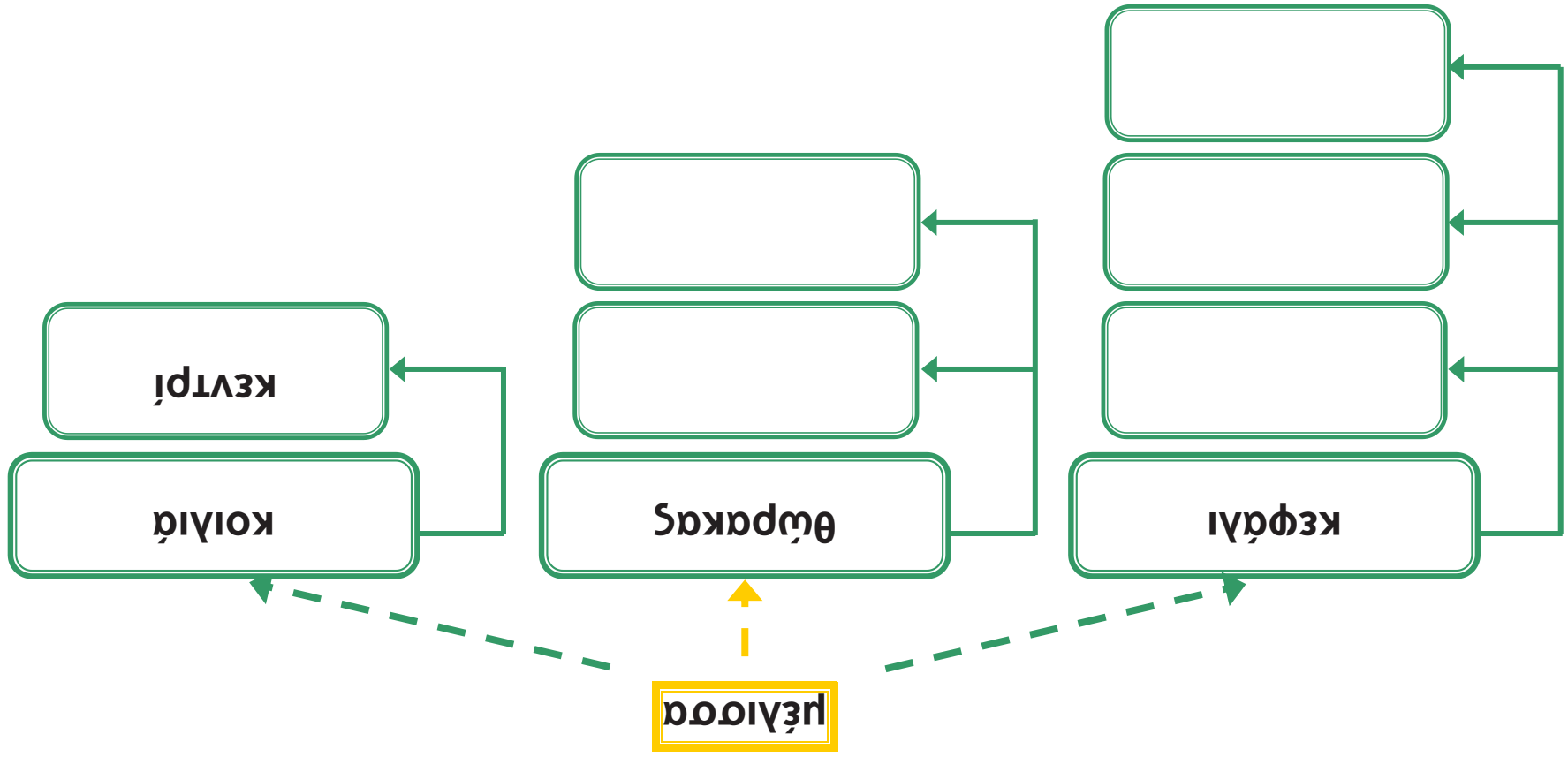

4

- ◆ Παρατηρούμε τη μέλισσα στην εικόνα της επόμενης σελίδας και γράφουμε στα κενά τετράγωνα που βρίσκονται από κάτω το σωστό αριθμό.
- ◆ Συζητούμε για την προβοσκίδα της, τα πόδια και το κεντρί της.

κεφάλι	☐
θώρακας	☐
κοιλιά	☐
πόδια	☐
φτερά	☐
κεντρί	☐
κεραίες	☐
προβοσκίδα	☐
μάτια	☐

◆ Συστηρήθηκαν το «Χάρτη» από Άξεις της μερίσας. Σας συγχαίρω

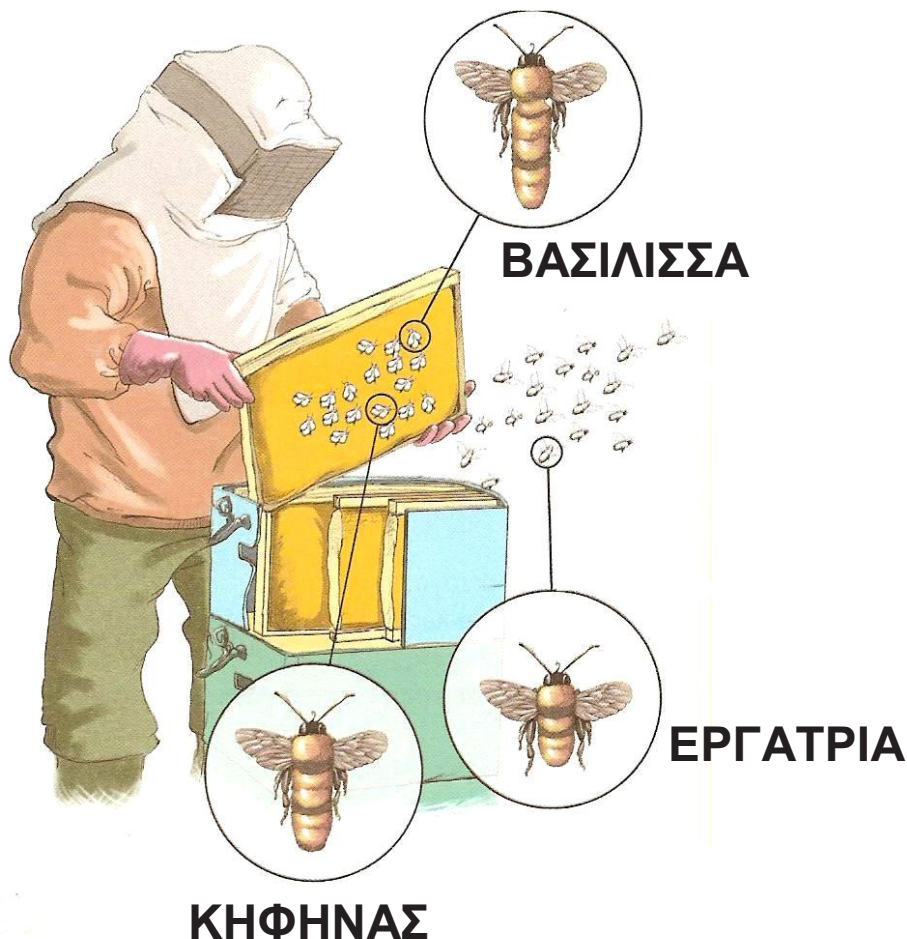

Ας γνωρίσουμε καλύτερα την κοινωνία των μελισσών

Βασίλισσα: είναι η αρχηγός της κοινωνίας των μελισσών. Είναι η μεγαλύτερη από όλες και μόνο αυτή γεννά τα αυγά.

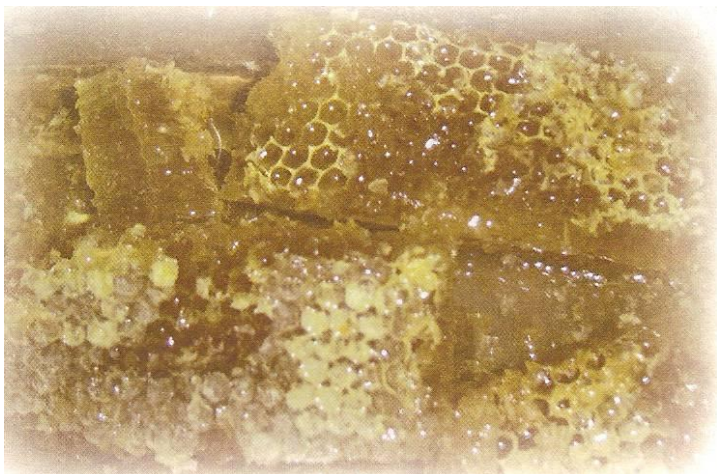
Εργάτρια: οι εργάτριες κατασκευάζουν την κυψέλη, τη φροντίζουν, παράγουν το μέλι και ταΐζουν τη βασίλισσα με βασιλικό πολτό.

Κηφήνας: η αρσενική μέλισσα. Οι κηφήνες ζευγαρώνουν με τη βασίλισσα, ζεσταίνουν και αερίζουν την κυψέλη, μοιράζουν το νέκταρ στα κελιά της κυψέλης.

Παρατηρούμε την εικόνα με το μελισσοκόμο, διαβάζουμε τα παραπάνω κείμενα και συζητούμε:

A. Ποια είναι τα μέλη της κοινωνίας των μελισσών; Πού ζει το σμήνος των μελισσών; Με τι τρέφονται οι μέλισσες; Πώς τις φροντίζει ο μελισσοκόμος; Ποια προϊόντα παίρνουμε από αυτές;

κερήθρα

B. Αν μπορούμε, φέρνουμε στην τάξη μας κερήθρα και τη μελετάμε με ένα μεγεθυντικό φακό.

Η κοινωνία των μελισσών

6

Γινόμαστε η κοινωνία των μελισσών. Μοιράζουμε τους ρόλους της βασίλισσας, των κηφήνων και των εργατριών. Κάποιοι από μας μπορούν να είναι τα λουλούδια γύρω από την κυψέλη.

« Η δική μας ερώτηση »

7

Τι θα θέλαμε ακόμα να μάθουμε για τη μέλισσα ή το λύκο; Ετοιμάζουμε την ερώτησή μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι επιστήμονες χωρίζουν τα ζώα σε σπονδυλωτά, δηλαδή εκείνα που έχουν σπονδυλική στήλη και σε ασπόνδυλα, εκείνα που δεν έχουν.

Ο λύκος είναι ένα σπονδυλωτό ζώο. Σήμερα έχει εξαφανιστεί από πολλές περιοχές της Ελλάδας. Παλιότερα ζούσαν πολλοί λύκοι σε όλες τις ηπειρωτικές περιοχές της. Όμως οι άνθρωποι τον κυνηγούσαν και τον σκότωναν, επειδή τον θεωρούσαν βλαβερό και επικίνδυνο ζώο. Αργότερα, όμως, αναγνωρίστηκε η σημασία όλων των ζώων για την ισορροπία του οικοσυστήματος όπου ζουν. Έτσι, στην Ελλάδα, από το 1993, ψηφίστηκαν νόμοι που απαγορεύουν την εξόντωση του λύκου.

Η μέλισσα, ένα ασπόνδυλο ζώο, είναι γνωστή για τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας της. Η κοινωνία των μελισσών αποτελείται από τη βασίλισσα, τους κηφήνες και τις εργάτριες. Ο μελισσοκόμος φροντίζει τις μέλισσες στις κυψέλες. Μεταφέρει τις κυψέλες σε διάφορα μέρη, ανάλογα με τα φυτά που ανθίζουν εκεί. Έτσι το μέλι που παράγουν οι μέλισσες έχει το ιδιαίτερο άρωμα των λουλουδιών από τα οποία κυρίως προέρχεται (π.χ. ανθόμελο, πευκόμελο, θυμαρίσιο).

5

6

» » »

Κεφάλαιο 4. Διαδρομές της γύρης, ταξίδια των σπόρων. Ο πολλαπλασιασμός των φυτών

Ο παππούς - η γιαγιά,
ο μπαμπάς - η μαμά
... εγώ.

Συμβαίνει κάτι παρόμοιο
στα φυτά; Πώς γεννιέται ένα φυτό;

Παρατηρούμε

1

Παίρνουμε ένα από τα φασόλια που τοποθετήσαμε στο νερό πριν από λίγες μέρες και το ανοίγουμε στη μέση με τη βοήθεια του δασκάλου μας.

Το παρατηρούμε με μεγεθυντικό φακό. Ζωγραφίζουμε αυτά που παρατηρήσαμε.

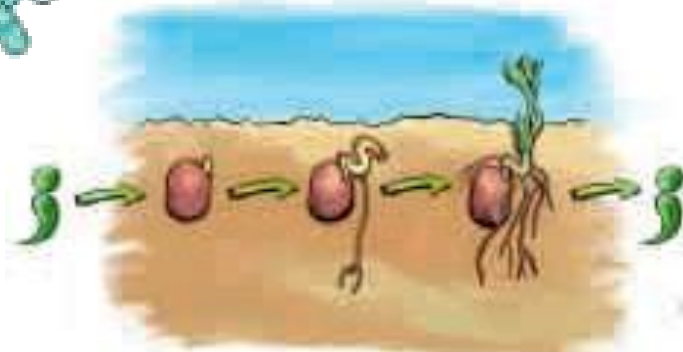
Εκφράζουμε τις απόψεις μας

Η ιστορία ενός σπόρου

2

A. Παρατηρούμε την εικόνα και διηγούμαστε την ιστορία ενός σπόρου.

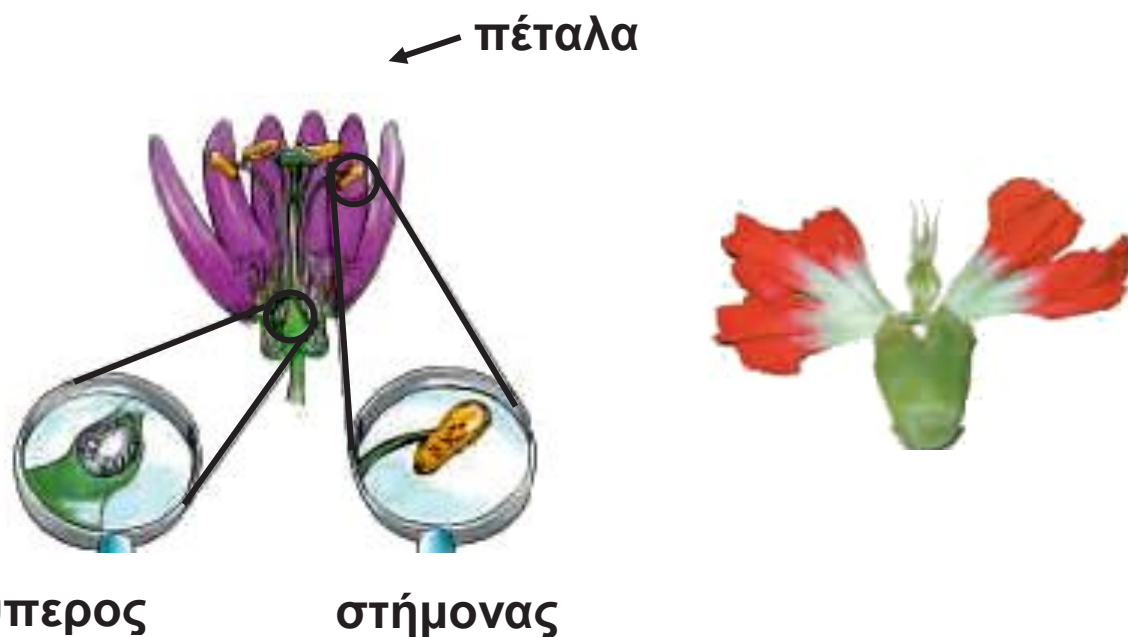
B. Παρατηρούμε τα φασόλια που φυτέψαμε στην τάξη μας μερικές η μέρες πριν. Σε «ποια στιγμή της ιστορίας του σπόρου» βρίσκονται;

Παρατηρούμε

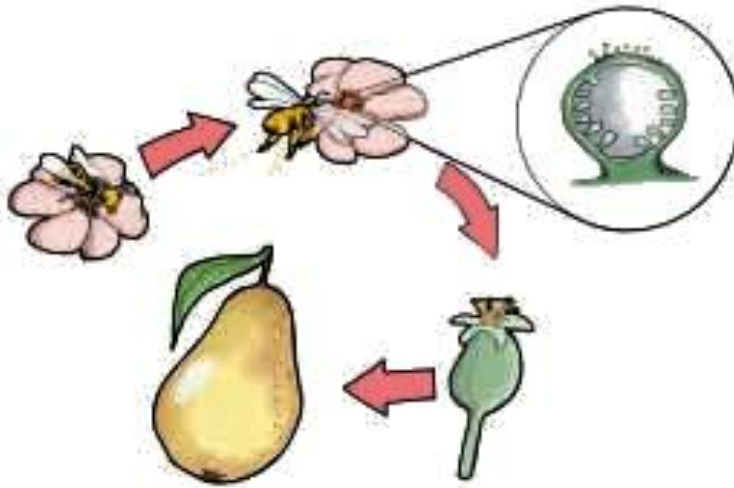
3

Έχουμε στη διάθεση μας ένα μεγάλο φυσικό λουλούδι, π.χ. ένα γαρίφαλο, και ένα μεγεθυντικό φακό.

- ✓ Παρατηρούμε στην εικόνα τα μέρη του άνθους και βρίσκουμε τα αντίστοιχα μέρη στο πραγματικό άνθος.
- ✓ Ξεχωρίζουμε τα διάφορα μέρη τού πραγματικού άνθους.
- ✓ Τα παρατηρούμε με το μεγεθυντικό φακό.
- ✓ Τα κολλάμε σ' ένα χαρτί γράφοντας δίπλα τις ονομασίες τους και πόσα είναι από το καθένα.

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

- A.** Πως «συνεργάζεται» η μέλισσα με τα λουλούδια; Γιατί πηγαίνει σ' αυτά; Τι αποτέλεσμα έχει αυτό;
- B.** Σε τι μετατρέπεται τελικά το λουλούδι; Στη συζήτηση θα μας βοηθήσουν και οι εικόνες.

Αξίζει να διαβάσουμε

Για τα περισσότερα φυτά η ζωή αρχίζει όταν ένας σπόρος φυτρώσει στο χώμα. Ο σπόρος αυτός έχει δημιουργηθεί από ένα ίδιο φυτό (το φυτό - γονέα) και ίσως να έκανε ένα μεγάλο ταξίδι μέχρι να φυτρώσει, με τη συνεργασία του ανέμου, του νερού, των ζώων ή του ανθρώπου.

Ο σπόρος βρίσκεται συνήθως μέσα στον καρπό του φυτού - γονέα. Για να δημιουργηθεί ο καρπός, πρέπει πρώτα να γονιμοποιηθεί το λουλούδι του φυτού, που το ονομάζουμε και άνθος. Η γονιμοποίηση του άνθους γίνεται με τη γύρη.

Η γύρη μεταφέρεται, συνήθως με τον άνεμο ή τα έντομα, από το άνθος ενός φυτού σε ένα άλλο άνθος του ίδιου είδους φυτού. Σιγά σιγά αρχίζει να δημιουργείται ο καρπός, όπως συζητήσαμε στη δραστηριότητα 4. Ο καρπός περιέχει έναν ή περισσότερους σπόρους, οι οποίοι είναι έτοιμοι να φυτρώσουν και να γίνουν κι αυτοί φυτά. Τα καινούρια αυτά φυτά θα δημιουργήσουν αργότερα τους δικούς τους σπόρους. Έτσι πολλαπλασιάζονται τα φυτά.

Κεφάλαιο 5. Εμείς και το περιβάλλον σήμερα

«Έχουμε κληρονομήσει έναν πλανήτη μοναδικής ομορφιάς. Είναι το δώρο που μας έκαναν τέσσερα δισεκατομμύρια χρόνια εξέλιξης. Πρέπει να φέρουμε ξανά στην επιφάνεια τα συναισθήματα μας για τη Γη και να αρχίσουμε πάλι να την τιμούμε σαν ζωντανό οργανισμό».

Τζέημς Λόβελοκ, περιβαλλοντολόγος

Τι χρειάζονται στις μέρες μας επαγγέλματα όπως του περιβαλλοντολόγου;

Συζητούμε

Ο πλανήτης μας «υποφέρει»!

1

Η εικόνα στην προηγούμενη σελίδα παρουσιάζει μερικά από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Γη μας. Συζητούμε τα παρακάτω θέματα:

- 1) Πώς ρυπαίνεται ο αέρας; Τι προβλήματα δημιουργούνται στους ανθρώπους, στα φυτά και στα ζώα **από τον αέρα που δεν είναι καθαρός**; Πώς μπορεί αυτός ο αέρας να γίνει πιο καθαρός;
- 2) Τι προβλήματα δημιουργούν στο περιβάλλον τα **απορρίμματα**, δηλαδή τα σκουπίδια; Πώς μπορούμε να έχουμε λιγότερα απορρίμματα;
- 3) Από τι κινδυνεύουν τα **δάση**; Τι προβλήματα δημιουργούνται στο περιβάλλον όταν καταστρέφονται τα δάση; Πώς μπορούμε να τα προστατέψουμε;
- 4) Πόσο σημαντικό είναι το **νερό** για τη ζωή των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών; Πώς μπορούμε να κάνουμε οικονομία στο νερό;
- 5) Γιατί είναι απαραίτητο να έχουν οι πόλεις **χώρους πράσινου**; Πώς μπορούν να αποκτήσουν περισσότερο πράσινο;
- 6) Ποια **ζώα κινδυνεύουν να εξαφανιστούν**; Τι προβλήματα δημιουργούνται όταν εξαφανίζεται ένα είδος ζώου; Μπορούμε να κάνουμε κάτι για να μην εξαφανιστεί;

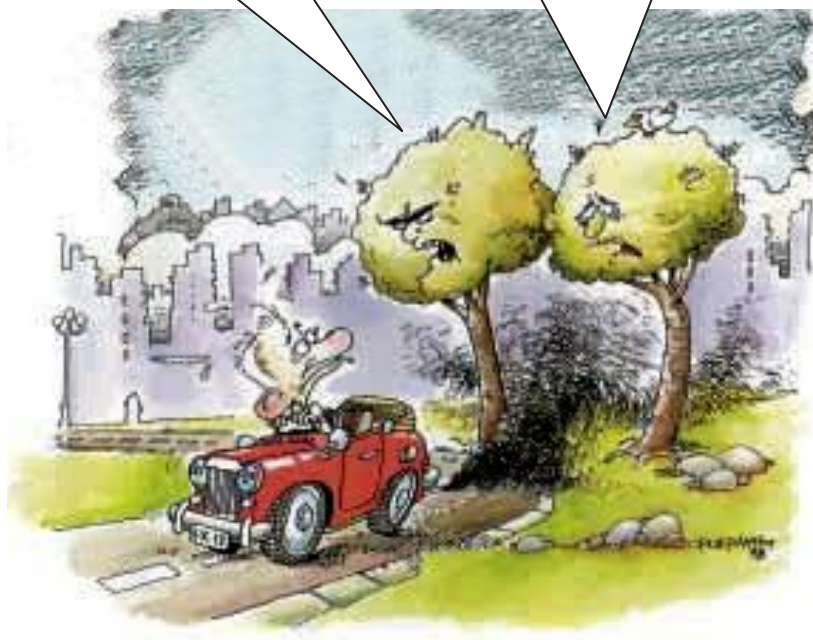
Κεφάλαιο 6. Η ρύπανση του αέρα

Τι προβλήματα δημιουργεί η ρύπανση του αέρα;

ΔΕΝ ΜΟΥ ΛΕΣ,
...ΑΓΑΠΑΣ ΤΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ;

Ε, ΠΗΓΑΙΝΕ,
ΑΝΘΡΩΠΕ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΜΕ
ΚΑΝΕΝΑ, ...ΤΡΟΛΛΕΪ!

«Προσέχω την Πόλη μου ... χρησιμοποιώ τις Αστικές Συγκοινωνίες» - φυλλάδιο του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών,

σκίτσο Σπ. Ορνεράκης

Παρατηρούμε

1

Παρατηρούμε την εικόνα και συζητούμε πώς ρυπαίνεται ο αέρας.

Ερευνούμε

Ερευνούμε - Καταγράφουμε – Παρουσιάζουμε

2

Υλικά: φωτογραφική μηχανή, κασετόφωνο, μολύβια, κυάλια, σημειωματάριο, χάρτης της περιοχής

Σχηματίζουμε τρεις ομάδες και ετοιμαζόμαστε να εργαστούμε έξω από την τάξη. Επιλέγουμε και πηγαίνουμε σε έναν κεντρικό δρόμο της περιοχής μας. Παίρνουμε μαζί μας τα απαραίτητα εργαλεία.

Η ομάδα μας μελετά ένα από τα παρακάτω θέματα:

A

Εντοπίζουμε και καταγράφουμε ανθρώπινες δραστηριότητες που ρυπαίνουν τον αέρα στη γειτονιά μας και στον τόπο μας.

B

Ετοιμάζουμε τις ερωτήσεις μας και παίρνουμε συνέντευξη από κατοίκους του τόπου μας. Για παράδειγμα, μπορούμε να ρωτήσουμε:

- ✓ Πιστεύετε ότι είναι καθαρός ο αέρας που αναπνέουμε στην περιοχή μας;
- ✓ Αν υπάρχει ρύπανση του αέρα στην περιοχή μας, πού μπορεί να οφείλεται;

Γ Μελετούμε και καταγράφουμε στον παρακάτω πίνακα την κίνηση των τροχοφόρων σ' έναν κεντρικό δρόμο της περιοχής μας.

Δρόμος: Ημερομηνία:
..... Χρόνος παρατήρησης:
λεπτά

Είδος τροχοφόρου	Σύνολο τροχοφόρων που πέρασαν
Ποδήλατο	
Μοτοσικλέτα	
Αυτοκίνητο με έναν επιβάτη	
Αυτοκίνητο με περισσότερους επιβάτες	
Φορτηγό	
Λεωφορείο	
Άλλο όχημα	

Όταν επιστρέψουμε στην τάξη, κάθε ομάδα παρουσιάζει το θέμα που μελέτησε. Συζητούμε και κάνουμε υποθέσεις για το αν και πόσο καθαρός είναι ο αέρας που αναπνέουμε στον τόπο μας. Αναζητούμε τις αιτίες.

Οι προτάσεις μας: 🗣️ Κάνουμε προτάσεις για να είναι πιο καθαρός ο αέρας που αναπνέουμε.

3

Η ατμοσφαιρική ρύπανση προκαλεί προβλήματα στο περιβάλλον. Όταν ο αέρας ενός τόπου δεν είναι καθαρός, δημιουργούνται προβλήματα στους ανθρώπους, στα ζώα, στα φυτά αλλά και στα κτίρια. Για παράδειγμα, οι άνθρωποι δεν μπορούν να αναπνεύσουν καλά, αισθάνονται ζάλη

και έχουν πονοκεφάλους. Επίσης μνημεία του πολιτισμού, όπως η Ακρόπολη, χρόνο με το χρόνο καταστρέφονται Αυτό συμβαίνει, γιατί το νερό της βροχής, καθώς πέφτει μεταφέρει μαζί του από την ατμόσφαιρα ουσίες, με αποτέλεσμα να γίνεται βλαβερό για τα μάρμαρα.

- A.** Συζητούμε το παραπάνω κείμενο. Τι προβλήματα δημιουργεί η ρύπανση του αέρα στα έμβια και άβια στοιχεία ενός οικοσυστήματος;
- B.** Γνωρίζουμε περιοχές της πατρίδας μας που αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα ατμοσφαιρικής ρύπανσης;

Αξιζει να διαβάσουμε

Η ρύπανση του αέρα είναι ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν αρκετές περιοχές, όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και ολόκληρου του πλανήτη. Τέτοιες περιοχές είναι συνήθως αυτές των μεγάλων πόλεων. Η ατμοσφαιρική ρύπανση είναι αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων των ανθρώπων. Τη μεγαλύτερη ρύπανση προκαλούν οι μηχανές των τροχοφόρων που χρησιμοποιούμε για να μετακινηθούμε και η λειτουργία των εργοστασίων.

Επειδή η ατμοσφαιρική ρύπανση αυξάνεται συνεχώς, αναζητούμε λύσεις για το πρόβλημα αυτό. Μία από αυτές είναι να χρησιμοποιούμε για τις μετακινήσεις μας μεταφορικά μέσα που είναι «φιλικά στο περιβάλλον», που ρυπαίνουν δηλαδή λιγότερο ή καθόλου την ατμόσφαιρα. Τέτοια μέσα είναι το ποδήλατο αλλά και ορισμένα δημόσια μέσα συγκοινωνίας, όπως το τραμ και ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος.

Κεφάλαιο 7. Απορρίμματα: υπάρχουν λύσεις!

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΠΟ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΠΟ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ

Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των μαθητών της ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού Σχολείου Ριζού Πέλλας.
Γιατί, άραγε, οι μαθητές αυτοί ονόμασαν έτσι το πρόγραμμά τους;

Εκφράζουμε τις απόψεις μας

1

Η ομάδα μας καταγράφει λέξεις που έχουν σχέση με τη λέξη «απορρίμματα». Στον πίνακα της τάξης γράφουμε τη λέξη «απορρίμματα» και γύρω απ' αυτή τις λέξεις που έγραψαν οι ομάδες.

Καταγράφουμε

Θα χρειαστούμε
γάντια

2

Παρατηρούμε γύρω μας. Τι από όσα βλέπουμε θα γίνει κάποτε σκουπίδι; Τώρα φοράμε τα ειδικά γάντια και ψάχνουμε στο καλάθι αχρήστων της αίθουσάς μας. Καταγράφουμε ποια είναι τα σκουπίδια που πετάμε πιο συχνά και από τι υλικό είναι φτιαγμένα.

Σκουπίδι	Υλικό

✓ Πληροφορούμαστε

Τα απορρίμματα αυξάνονται συνεχώς. Σε ολόκληρη τη γη υπάρχει πρόβλημα με τα απορρίμματα, όμως τα περισσότερα παράγονται από τις πιο πλούσιες χώρες. Πολλά από αυτά μπορούν να ξαναχρησιμοποιηθούν, αν γίνει η κατάλληλη επεξεργασία.

Συζητούμε

3

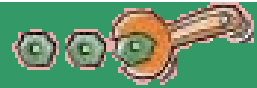
- ✓ Τι πρόβλημα υπάρχει με τα απορρίμματα;
- ✓ Τι λύσεις αναζητούμε;

- ✓ Μειώνουμε τα απορρίμματα
- ✓ Ανακυκλώνουμε
- ✓ Ξαναχρησιμοποιούμε

Στο εργοστάσιο ανακύκλωσης

Τα απορρίμματα κάνουν μια μεγάλη διαδρομή μέχρι να φτάσουν στον «προορισμό» τους. Ένας σημαντικός σταθμός αυτής της διαδρομής είναι η διαλογή, δηλαδή το ξεχώρισμα των υλικών και η τοποθέτηση τους σε διαφορετικούς κάδους. Η διαλογή μπορεί να αρχίζει από εμάς, που πετούμε τα σκουπίδια, καινά συνεχίζεται στα εργοστάσια ανακύκλωσης. Σ τη διαλογή ξεχωρίζουμε και ρίχνουμε στους αντίστοιχους κάδους ανακύκλωσης αντικείμενα που είναι κατασκευασμένα από ...

.....

Συζητούμε

Μία ερώτηση που μπορούμε να κάνουμε στον εαυτό μας κάθε φορά που πάμε να πετάξουμε κάτι, είναι: «Είναι αυτό πραγματικά σκουπίδι;»

- ✓ Καταγράφουμε στους δύο παρακάτω κύκλους τρία παλιά και τρία καινούρια άχρηστα αντικείμενα.
- ✓ Τώρα προσπαθούμε για ένα τουλάχιστον αντικείμενο από κάθε κύκλο να βρούμε άλλες χρήσεις του, ώστε να το «μετακινήσουμε» από τη μεριά των άχρηστων στη μεριά των χρήσιμων.

ΑΧΡΗΣΤΑ ΠΑΛΙΑ

.....

.....

.....

ΑΧΡΗΣΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ερευνούμε

6

- A.** Παίρνουμε δύο συσκευασίες του ίδιου προϊόντος, μία μικρή και μία μεγάλη. Αναζητούμε στην καθεμιά το βάρος που έχει το περιεχόμενό της (καθαρό βάρος). Υπολογίζουμε πόσες μικρές συσκευασίες χρειάζονται για να χωρέσουν το περιεχόμενο της μεγάλης.
 Ποια από τις δύο μορφές συσκευασίας δημιουργεί πιο πολλά απορρίμματα;

B. Ερευνούμε ποια από τα συνηθισμένα προϊόντα που χρησιμοποιούμε θα μπορούσαν να έχουν συσκευασίες που να αποτελούνται από λιγότερα υλικά.

Τα υλικά που χρησιμοποιούμε για να κατασκευάσουμε ό,τι μας χρειάζεται τα παίρνουμε από τη φύση. Αυτός είναι ο φυσικός μας πλούτος. Εάν δεν προσέχουμε τον τρόπο που τον χρησιμοποιούμε, αυτός σιγά σιγά θα εξαντληθεί. Γι' αυτό αναζητούμε τρόπους να τον διατηρήσουμε.

Ένα σημαντικό «κλειδί» για να διαφυλάξουμε το φυσικό πλούτο στον πλανήτη μας είναι τα απορρίμματα. Γιατί, για κάθε αντικείμενο που πετάμε, θα χρειαστούν επιπλέον υλικά για να κατασκευαστεί στη θέση του ένα νέο. Γι' αυτό οι άνθρωποι που ενδιαφέρονται προσπαθούν να παράγουν λιγότερα σκουπίδια με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, ξαναχρησιμοποιούμε ορισμένα ή ανακυκλώνουμε άλλα.

Τα σκουπίδια κρύβουν «θησαυρούς» αλλά και απαντήσεις για το αύριο του πλανήτη μας!

ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΕΛΛΑΔΑ – Η ΧΩΡΑ ΜΑΣ (Τόπος)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	Πρώτη γνωριμία με την Ελλάδα	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	Γνωρίζουμε καλύτερα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.	Το γεωγραφικό διαμέρισμα όπου ζούμε.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.	Πολιτικός χάρτης της Ελλάδας: Μια άλλη ματιά στα γεωγραφικά διαμερίσματα	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.	Ο τόπος μας: Τα φυσικά χαρακτηριστικά του	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.	Ο τόπος μας: Ο τρόπος ζωής άλλοτε και τώρα	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.	Ο τόπος μας: Μέρη με ιστορία	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.	Σημαντικά έργα	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9.	Πώς κατασκευάζεται ένα έργο	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10.	Πώς ένα σημαντικό έργο αλλάζει τη ζωή μας.....	58
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	62

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ (Πολιτισμός)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	Ο πολιτισμός των Ελλήνων	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	Η παράδοσή μας: όσα «έφτασαν» σε μας από παλιά	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.	Ένας διάλογος με τον πολιτισμό	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.	Θρησκευτικά μνημεία στον τόπο μας	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.	Από πολιτισμό σε πολιτισμό	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.	Αθλητισμός και πολιτισμός	98
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	105

ΕΝΟΤΗΤΑ 3. Η ΦΥΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ (Φυσικό Περιβάλλον και Προστασία)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	Οικοσυστήματα της Ελλάδας	110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	Οικοσυστήματα του τόπου μας.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.	Σπονδυλωτά και ασπόνδυλα ζώα	121
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.	Διαδρομές της γύρης, ταξίδια των σπόρων. Ο πολλαπλασιασμός των φυτών	130
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.	Εμείς και το περιβάλλον σήμερα	134
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.	Η ρύπανση του αέρα	137
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.	Απορρίμματα: Υπάρχουν λύσεις!	142

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.